

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

Adriatic

N
A
Š

1932 | 33

L·IV·ŠT·4

R
O
D

REŠITEV UGANK V 3. ŠTEV.:

Uganka: F, hrt, vrtiček, brodnik, Vrgorac, kolar, vir, lonec, mužik, kos, pilot, ponij, pad — Fridolin Zolna.

Magični kvadrati: I. osa, sin, ana; II. ono, nos, osa; III. noj, osa, jok.

Obe uganki so prav rešili: Mavrič Franc, Boh. Bistrica; Miran Skofljanc, Trata; Rainer Bruno, Krmelj; Anton Debeljak, Dvorska vas; Mohar Amalija, Zagorje ob Savi; Mira Strukelj, Borovnica; Vlado Helmich, Zagorje; Franc Kajs, Milan Šepetavec, Asl Anton, Alojz Sekoranja, Karl Dobrina, Franc Zmavc, Štef Štritof, Olga Balon in Marija Grmovšek iz Stare vasi, Irena Bencak, Kočar Ljudmila in Angela Horvat, Cankova; Martin Strouhal, Sv. Jurij.

Eno uganko so rešili: Poldka Pliih, Jezero; Olga Veršnik, Nova Štifta; Anton Schröbl, Ormož; Dušan Paleček, Trata; Pavel Erhovnic, Ribnica; Marica Orešnik, Sv. Peter; Bruno Hartman in Ivan Bučar iz Celja; Vida Bohinc; Cilka Cesar, Dobovec; Kot Jožef, Sv. Pankrac; Rudolf Karlín, Zg. Besnica; Danilo Ravnik, Kranj; Marica Pogačar, Vrba; Jožica Klančnik, Smartno; Golob Janez, Klemenčič Hedvika in Krašovec Alojzija, Primskovo; Jožef Gorjup, Sp. Besnica; Martin Goričan, Jurovce; Vnuk Vika, Ptuj; Milena Keržič, Sp. Šiška; Češarek Nikolaja, Ribnica; Riedl Hubert, Kamnik; Josip Straus, Zalec; Geran Lovrenc, Sp. Hudinja; Alojz Zupeve, Rog. Slatina; Ogrin Božidar, Boh. Bistrica; Ivan Caserman, Vrhnika; Alojz in Janez Praprotnik, Ljubljana.

ŠOLSKI RADIO

Po vsem svetu ne služi radio le zabavi, temveč tudi pouku. Zaradi tega so tudi v dravski banovini ustanovili »Šolski radio«. Temu je namen zabavati in poučevati šolsko mladino. Ker je gotovo mnogo čitateljev »Našega roda« tudi poslušalcev Šolskega radia, bo naš list prinašal v vsaki številki radio-program za sledeči mesec. Morda bo tu pa tam kdo kaj napisal o šolskem radiu: Kaj mu je všeč, kaj mu ni in podobno.

Program je sledeč:

Petek 13. januarja: O zimskem športu, g. M. Dobovšek in g. M. Zor, dialog. — Torek 17. januarja: O glasbi in inštrumentih: nadaljevanje, g. Lucijan M. Štrjanc. — Petek 20. januarja: V kraljestvu črnih diamantov, g. Josip Zabkar. — Torek 24. januarja: Naš podzemski svet, dr. Valter Bohinec. — Petek 27. januarja: Svetosavska proslava. — Torek 31. januarja: Napake v slovenskih nalogah, g. dr. Rudolf Kolarič. — Petek 3. februarja: Jugoslovenska riviera od Sušaka do Kotora, g. Adam Milkovič. — Sobota 4. februarja: Strossmayerjeva proslava. — Torek 7. februarja: Nikola Tesla, g. dr. L. Čermelj; — Petek 10. februarja: Varstvo ptic in zimsko krmljenje, g. Martin Humek; — Torek 14. februarja: Sneg in led in njun vpliv na prirodu in človeka, g. M. Zor. — Petek 17. februarja: Na petrolejskih poljanah, g. Josip Zabkar. — Torek 21. februarja: Tujski promet in njegov pomen za naše kraje, g. dr. Valter Bohinec. — Petek 24. februarja: Med brati muslimani, g. Viktor Pirnat. — Torek 28. februarja: Povesti in šale, gđe. Manica Koman.

„Naš rod“ izhaja osemkrat med šolskim letom in ga prejema naročniki „Mladinske matice“, ki plačajo letno naročnino za list in publikacije „Mladinske matice“ Din 22'50, v 9 mesečnih obrokih po Din 2'50

List izdaja „Jugoslov. učiteljsko združenje“ — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani, zanjo odgovarja Ivan Dimnik

Glavni in odgovorni urednik Josip Ribičič

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica šte. 6

Tisk Učiteljske tiskarne v Ljubljani (predstavnik F. Štrukelj)

OSKAR HUDALES:

Ilustriral B. Jakac

MED VULKANI IN ATOLI

UGRABLJENA VEČERJA

Medtem je Micka pripravljala večerjo. Ogenj je veselo plapolal in ko je slednjič bilo dovolj oglja, je nataknila ptiča na raženj. Spekla ga je brez vsake nesreče. Pečenka jo je prijetno dražila v nos in ponosna je bila na svoje kuharske umetnosti. Vedela je, da jo bosta dečka pohvalila, ko se vrmeta. Nestrpno ju je pričakovala. Sonce je zašlo. Glasovi v gozdu so utihnili, le doli na reki so se poigravale ribe.

Le kod se potikata Mihec in Arijek? Za božjo voljo, če se jima je kaj zgodilo? Morda sta zašla ... Micka je vstala in nastavila dlani na usta:

»Mihec! Mi - i - i - hec!«

Čudno razločno je odmeval njen glas skozi drevje v nočni temi. Prisluhnila je, pridržala sapo, slišala utripe lastnega srca, a odgovora ni bilo.

»Arijek! A - a - ri - je - e - k!«

Nič odgovora. Zopet samo odmev.

Spomnila se je vseh tistih skrivnostnih moči in strahov, o katerih je vedel Arijek toliko povedati. Naenkrat se ji je zazdelo, da ves gozd mrgoli pošasti, čarobnih živali in ljudožrcev. Hipoma ji je padla v glavo grozna misel: duk-duk! Da, prav to se je moralo zgoditi. Dečka sta padla duk-dukovcem v roke. Požrli ju bodo! Ne, to se ne sme zgoditi. Šinila je pokoncu, hotela steči v gozd, ju poiskati, jima pomagati. Ves svoj obup je izlila v krike na pomoč. V samotni pragozda je njeno klicanje strahotno odmevalo. Strta in izmučena se je skrušila k ognju. Jokati tudi ni mogla več. Vse telo sta ji prevzela pekoča bolečina in strah pred novimi nesrečnimi dogodki.

Vzdramilo jo je pošastno prhutanje. Ko je pogledala kvišku, je od groze onemela in zatisnila oči. Velikanski netopir s pasjo glavo* je obletaval ogenj. Pošast je nekaj časa prhutala okrog in slednjič izginila v gozdu. Micke to ni potolažilo.

Duhovi se javljajo... duhovi... O, moj Bog!

Ali ne bo konca te strašne noči?

Nekje v gozdu se je pričela oglašati sova. Dolg, zategnjen je bil njen klic. Spomnila se je pripovedke, da sova naznanja smrt. Vsak ptičev klic je zbedel obupano deklico v srce. Vedno znova se ji je vračala grozna misel: Zdaj... zdaj so ju ubili. Zdaj... zdaj so zakurili ogenj. Zdaj... zdaj so — Ne! Misel je bila prestrašna. Sova pa je klicala dalje, žalostno, otožno zategnjeno.

Ogenj je pojemał. Dolge, skrivnostne sence so švigale preko jase. Visoko na nebu so svetile zvezde, kakor vedno. Nič niso vedele za drobno, obupano deklico sredi pragozda.

Za njenim hrbtom se je zganilo grmovje. Ozrla se je... Razločno je videla, kako se je iz vejevja najprej prerila kodrasta glava, nato črna pleča in slednjič še ostalo telo.

»Še po mene so prišli,« ji je šinilo skozi možgane.

Hotela je zakričati, a ji je strah zadrnil grlo.* Z obrazom je padla na zemljo in čakala, kdaj sežejo grabežljive roke po njej.

»Micka!«

Skočila je pokoncu. Pred njo je stal — Arijek.

Vrgla se mu je krog vratu in skozi krčevit jok vprašala s pretrganimi besedami: »Kje — je — Mi — hec?«

»Potolaži se, Micka!« je rekel Arijek. »Mihcu se je zgodilo nekaj res neprijetnega, a izgubljen še ni.«

»Arijek! Povej brž... Za božjo voljo, kje je? Mihec, o, Mihec!«

»Pomiri se, Micka, in poslušaj, da ti povem.«

V kratkih besedah ji je povedal, kaj se jima je zgodilo, kako so Mihca ujeli in odvedli ter kako jim je on ušel.

»Pojdiva v kočo,« je nadaljeval. »Sedaj ni časa za jadikovanje. Bodi pogumna, Micka! Mihec še ni izgubljen. Rešiti ga morava. Na kak način, o tem se morava pomeniti. Imam že nekakšen načrt.«

* * *

Ko se je Mihec predramil, se je znašel v nekaki koči. Prvi trenutek je mislil, da je med svojimi. Šele vezi na rokah in nogah so ga prepričale o žalostnem dogodku. V koči je bilo temno. Le ozke špranje v stenah so pričale, da je zunaj svetel dan. Kako dolgo je ležal v nezavesti? Spomnil se je, da je takrat, ko so ga ulovili, že bilo blizu noči. Vso noč je torej ležal v ome-

* Leteči pes (vampir).

dlevici. Ozrl se je po koči, prepričan, da leži poleg njega tudi Arijek. Radi teme, ki je vladala v koči, ni mogel ničesar dognati. Nekajkrat je zaklical Arijekovo ime, a se mu nihče ni oglasil. Torej ga ni. Kaj pa, če so ga kanibali že požrli? Sedaj pride on na vrsto! Pri tej misli ga je po vsem telesu oblila mrzla zona. Kaka strašna smrt je vendar to! Uboga Micka. Kdo bo skrbel zanj? Kdo jo privede k stricu v daljni Peru? Morda pa je Arijek ušel. Ah, ko bi le! Lažje bo umrl. Dober dečko je, njegov najboljši prijatelj. Gotovo ne bo Micke pustil na cedilu. Vse bo storil v njeno dobro. Te misli so ga nekoliko potolažile. A znova se je razžalostil, ko se je spomnil, da ima skrivnostno pismo s seboj. Nihče ne bo imel koristi od njega.

Minevale so mučne ure. Zunaj kože je Mihec slišal hoditi svoje rablje. Čul je tudi njih pogovore, a jih ni razumel. Zdaj pa zdaj se je kateri izmed njih nasmejaj.

»Psi ljudožrski,« je pomislil Mihec. »Veselite se človeške pečenke. O, satani brezsrčni! Gnusobel!«

Glasno je zastokal. Polastil se ga je hipen obup. Premetaval se je po ležišču, trgal vezi in klical na pomoč. Zunaj kože se mu je odzval porogljiv smeh.

Vrata so se škripaje odprla. Bleščeča dnevna svetloba je planila v kolibo. Vstopil je kanibal s skodelico jedi. Počeni! je k Mihcu in ga hotel pitati. Toda Mihec je odločno odklonil. Bal se je, da je jed zastrupljena. Črnuh je nekaj časa silil v fanta. Ko pa je videl, da ničesar ne opravi, je skomignil z rameni in odšel. Mihec je zopet ostal sam v temi.

Spomnil se je, kako dobro večerjo je sinoči pripravila Micka. Kako je pač sirotica čakala, ko ju ni bilo od nikoder. Bogve, kaj sedaj počne? Mogoče je Arijek pri njej. Če je le ušel. Ah, ko bi se mogel rešiti in zbežati k njima! Zopet je poizkušal iztrgati roke iz vezi. Zaman! Dosegel je le to, da so ga začela boleti odrgnjena zapestja. Ostal je miren in udobno namestil glavo, v kateri mu je od močnega udarca še vedno brenčalo kakor v čebelnem panju. Ko bi le to čakanje ne bilo tako strašno. Kaj nameravajo z njim?

Ko se je znočilo, so ga odnesli na plano. V svitu ognja, ki je plapolal sredi prostora, je opazil tri kože na koleh. Ena izmed njih je bila koča duhov. To je spoznal po načinu gradbe in okraskih, ki so viseli na stenah. Blizu tega poslopja je stala velika prstena peč. Jasno je pričala, kakim namenom služi in kakim ceremonijam se udajajo na skrivnih sestankih moške iz skrivnostne bratovščine duk-duka.

Dva moža sta prišla Mihca pod pazduho ter ga vlekla preko prostora. Neznosno sta se mu gnusila. Smrdela sta po žarkem kokosovem olju, s katerim si vsi otočani mažejo telesa. Medtem so drugi pričeli tiho pesem, katere besedila Mihec ni razumel. Vsako kitico so peli glasneje, dokler že nič več ni bila podobna pesmi, temveč divjemu kričanju. Utihnili so zopet, ko so položili Mihca nekako med peč in hišo duhov. Obšla ga je groza pred strašno smrtjo, a kričati ni hotel. Ko je videl, kako so zakurili v peči, se ni mogel več vzdržati solz. Curkoma so mu lile po licih. Ustnice so mu venomer šepetale: »Micka, sestra, misli name! Arijek, prijatelj dragi, ali veš, kaj mi je namenjeno?«

Pri ognju se je oglasil derua.* Zamolklo, grozeče bobnanje je udarilo v nočno tišino. Kanibali so poskočili v divjem plesu. Zarožljaj je okras na njihovih vratovih, sulice so se zasvetlikale, bose noge so zacepetale v besnem taktu. Vedno glasneje, vedno bolj grozeče, vedno hitreje je grmel derua. Vedno

* Smrtni boben.

besnejše so se ljudožrci sukali okrog ognja. Kar na mah pa je plesa bilo zopet konec. Dva moža sta skočila k Mihcu, divje kričeč in mahajoč s kratkimi, težkimi kiji.

Mihec je zamižal...

Vsak hip je pričakoval smrtnega udarca.

Tisti trenutek pa se je položaj po bliskovo izpremenil.

Kar naenkrat — kakor bi padel z neba — se je med ljudožrci pojavil čuden stvor. Glave mu ni bilo videti, ker je imel pokrito z nekako masko iz ptičjih peres. Tudi preko prsi in hrbta so mu na gosto visele pandanusove veje, ozaljšane s ptičjim perjem. Prikazen se je čudno zvijala. Zgrabila je

iz ognja dvoje gorečih polen ter plesala z njimi kakor ponorela, venomer kričeč s hreščečim glasom:

»Su - su - su! Čapul! Su - u - u - u!«

Istočasno se je v gozdu oglasila sova. Skovikala je kakor za stavo. Zdaj pa zdaj je iz šume kriknil vreščeč glas: »Tabu! Tabu! Tabu!«

Težko je popisati, kaj se je vse zgodilo tiste minute. Plešoča pošast je prestrašila navzoče kanibale, da so jim hipoma pošle skomine po Mihčevem mesu. Nekaj hipov so stali kakor ukopani. Samo strmeli so. Pošast pa je poskočila še bolj divje. Kakor sršen se je zakadila v enega, dva, tri ter jih dregala z gorečim polenom pod brade, kričeč svoj: »Su, su! Čapul!« Opečeni kanibali so jo naslednjo sekundo ucvrli proti gozdu, tuleč od strahu in bolečine. Za njimi so jo urnih krač potegnili še ostali. Prikazen pa še ni mirovala. Z nečloveškim kričanjem se je pognala k ognju, izdirala goreča polena, da so iskre kar švigale naokrog. Polena so frčala na vse strani. Nekaj jih je priletelo na streho bližnje koč, ki se je v hipu vnela.

Mihec je mislil, da sanja. Dovolj grozot je doživel zadnjih štiriindvajset ur, toda divjanje tega nočnega duha je presegalo vse. Vesel je bil sicer, da so ljudožrci odšli, toda mu li ni ta nočni strah namenil še hujših muk, še groznejše smrti? Od groze je zavpil, ko se mu je pošast približala. Sklonila se je k njemu in rekla:

»Zdrav Mihec! Obrni se, da te razvežem!«

Mihec je mislil, da ponori od veselja. Po glasu je v nočni prikazni spoznal — Arijeka.

»Arijek — dobri prijatelj!« Samo to je še mogel vzklikniti. Več ni mogel. Veselje nad nenadno rešitvijo mu je vzelo glas. Arijek mu je hitro odmotal vrvi ter mu pomagal na noge.

»Zdaj pa le brž!« je dejal. »V grmovju čaka Micka.«

Ker so Mihcu odreveneli udi, ni šlo tako hitro, kakor bi Arijek rad. Šele ko se je nekoliko razgibal, je mogel urneje stopiti. Med grmovjem sta naletela na Micko. Z Mihcem sta se samo nemo, prisrčno objela. Za besede ni bilo ne prilike, ne časa. Bilo je treba samo bežati.

Daleč v gozd je segal ognjeni sij. Najbrž se je vnelo celo duk-dukovsko skrivališče. Bežali so, kar so jih noge nesle. Niso jih ovirala drevesna debla, v katera je zdaj pa zdaj kateri treščil, ne ostre praproti, ne goste lijane. Zavest, da so zopet vsi trije skupaj, jih je bodrila, da jim niso pošle moči. Samo ena misel jih je navdajala: bežati, bežati čim hitreje. Arijek si je pot dobro zapomnil. Kljub temi, ki je vladala v šumi, jih je z gotovostjo vodil skozi les. Vendar se jim je pot zdela neznosno dolga. Vsak hip so pričakovali, da pri-lomastijo za njimi razdraženi in razočarani kanibali. Prisluhnili so nekajkrat, a ni bilo čuti nikakega sumljivega glasu. Bogve, kje so tačas begali njihovi sovražniki, najbrž še bolj preplašeni ko oni sami. Le sij požara je bil vedno močnejši.

Končno so le dosegli jaso ob reki.

»Kar v čoln!« je velel Arijek in trgjal s telesa ostanke svoje maske. »V čolnu je že vse pripravljeno. In proč od tod. Niti minute ne smemo več ostati tu.«

Poskakali so v ladjico in odpluli po reki navzdol. Veslati si niso upali. Pustili so, da jih je tok sam nesel počasi proti morju. Vse dotlej so molčali. Šele v čolnu so se jim razvezali jeziki. Prva se je oglasila Micka:

»Mihec, dragi Mihec! Skoraj verjeti ne morem, da si zopet pri meni. Ah, ne veš, kako sem se bala za te.«

»Tudi meni se zdi neverjetno, da smo zopet vsi skupaj,« je odvrnil. »Povejta vendar, kako sta prišla do te srečne misli in kako sta jo izpeljala. Moj Bog, kje bi že bil brez vaju! Kako naj se vama zahvalim?«

»Kaj govoriš o zahvali!« se je razhudila Micka. »Ali misliš, da sva te mogla mirno pustiti v krempljih teh strašnih ljudi? Kako sva to naredila, naj Arijek pove. Prav za prav je bilo vse njegova zamisel.«

»Haha,« se je zasmel Arijek. »Imenitno sva jim ugrabila večerjo. Ali si videl, Mihec, v kakem strahu so jo pcedili?«

»Res dobro sta napravila. Rad verjamem, da so se te ustrašili. Jaz sam sem mislil, da je pravi pravcati satan skočil med nje. Toda povej, povej brž, kako si vse izpeljal.«

»Poslušaj torej!« Arijek je zajel sapo. »Ko so tebe zagrabili, se mi je posrečilo zbežati v gozd, kjer sem splezal v visok pandanus. Tam sem se skrtil v košatem vrhu. Počakal sem, da se je stemnilo. Nato sem se spustil z drevesa. Komaj sem imel trda tla pod nogami, se mi je zazdelo, da vidim globlje v gozdu odsev ognja. Splezal sem zopet na drevo, da se razgledam.

Natančno sem si zapomnil smer ognja in zopet splezal na tla. Tiho, počasi in previdno sem se plazil po gošči, dokler nisem naletel na skrivališče duk-dukovcev. Ogenj je razsvetljeval vso jaso, da sem vse natančno videl. Možje so sedeli okrog ognja, tebe pa ni bilo nikjer. Iz tega sem sklepal dvoje. Prvič, da so te zaprli v eno izmed koč in da te ne morem rešiti, ker ne vem, kje si, drugič, da te mislijo umoriti šele naslednji večer, kar se zgodi z večjimi ceremonijami, katere si itak sam videl. Uvidel sem, da bo takrat najlepša prilika za rešitev.

Vrnil sem se kolikor mogoče naglo. Skrbelo me je, kaj je z Micko. Med potjo sem imel že ves načrt v glavi. Mislim sem si takole: Čarovnike more ugnati samo čarovnik, in sicer močnejši. Jaz sicer nisem, se moram pač narediti za čarovnika. Med takim premišljevanjem sem došel k Micki. Sirota je bila že čisto brez uma, ker naju ni bilo od nikoder. Razumel boš, kako težko mi je bilo povedati, kaj se je zgodilo s teboj. Ko se je potolažila, sem ji povedal svoj načrt. Dolgo v noč sva razpravljala o njem. Spala sva le nekaj ur.«

»No, in kaj sta delala preko dne?« je nestrpno vprašal Mihec.

»Čakaj. Meni se je bilo treba na vsak način našemiti. Nekaj papig je moralo pustiti življenje, da sem dobil potrebna peresa. Natrgal sem še nekaj pandanusovih listov ter se z vsem našemil tako, kakor si me videl. Sklenil sem v primernem trenutku tak skočiti med nje in kričati: Su - čapul.«

»Kaj pomeni to?« je vprašal Mihec.

»Su je najmočnejši čar, ki si ga človek sploh more pridobiti z veliko potrpežljivostjo in trdom. Z njim vse dosežeš. Jaz ga sicer nisem imel, a prepričan sem bil, da bo že sama beseda dovolj učinkovala. Pozno popoldan sem se torej našemil in odpravila sva se na nevarno pot. Bila je že trda tema, ko sva prispela v bližino koč. Micki sem naročil, naj takrat, ko se bom zaletel med nje, oponaša sovo in včasih s potvorjenim glasom zakriči tabu. Kakor si slišal, je to imenitno naredila. Duk-dukovci so bili gotovo prepričani, da so se oglasili gozdni duhovi, ki zahtevajo tebe zase.«

»Res dobro si naredila,« je rekel Mihec Micki. »Kje si se naučila tako dobro oponašati sovo?«

»Kaj je ne bi znala oponašati,« je odvrnila Micka, »saj je tisti večer, ko vaju ni bilo, tako strašno skovikala, da si bom njen glas zapomnila za vse življenje.«

»Ko sva se utaborila v grmovju,« je nadaljeval Arijek, »sem svoj načrt nekoliko izpremenil. Opazil sem visok pandanus, ki je mohl svojo krono prav nad kočino streho. Splezal sem previdno v vrh drevesa in čakal ugodne prilike. Verjemi, da mi je srce utripalo od razburjenja kakor vojni boben. Prav dobro sem se zavedal, da je od najinega poizkusa odvisno tudi najino življenje. A kaj, ko ni bilo drugega izhoda. Najugodnejši in zadnji čas je bil, ko so te hoteli zagrabit in ubiti. Kakor kamen sem se spustil z drevesa, se posmukal po strehi in skočil na tla. Ostalo pa itak sam veš.«

Zdaj je bil Mihec oni, ki se je smejal.

»Haha! Še sedaj jih vidim, kako so se jim spačili obrazi! Arijek, take čarovnije še ni izvršil noben čarovnik na južnomorskih otokih.«

Nato je moral še Mihec pripovedovati svojo dogodivščino. Med pogovarjanjem jim je hitro potekal čas. Komaj so opazili, da so že prišli v morski zaliv. Bili so izven nevarnosti. Kljub izmučenosti se jim je vrnila dobra volja. Veselo so použili večerjo in nekoliko zadremali.

Nov svetel dan jih je zbudil. Voda v zalivu se je lesketala v sončni luči, daleč tam zunaj je valovilo morje, kakor bi jim mahalo v pozdrav. Razpeli so jadro in odpluli na široko morje novim pustolovščinam nasproti.

(Se nadaljuje.)

NA RAZKOPANEM

Oračev Jernejec iz Razkopanega se je strašansko koristnega naučil. Prvo leto so gonili v šoli samo to, kako je komu ime. En mesec je vlivala podjetna učiteljica v trde glavice nova imena, popolnoma nova. In šolarčki so debelo gledali, se spogledavali in nazadnje bušnili v smeh. Nu, učiteljica Pina ni popustila, ne, niti za las se ni vdala zabitim razkopanskim buticam. Oračevemu Jernejcu je rekla »Bartolomo«. Ali je gledal Jernejec. Potem jih je izpraševala, kako jim je ime. Nič. Je niso razumeli. Pouk se je vedno pričel od kraja.

Vmes je prišlo še kaj posebnega. Kaka neroda je zinila kaj po domače. In to v šoli, in celo na glas. Jernejec se je spozabil in odgovoril: »Jernejc!« Brrr! Kaj takega! Smrtni greh se je zgodil, paglavec je bleknil domačo besedo! O, fej! Gnusoba nagnusna! Razkačena Pina je pihala, teptala z nogami, kričala. Nihče ni razumel, čemu besni. Šele ko je planila nad Jernejčka, ga zgrabila za lase in bila z glavo ob klop, tedaj so razumeli. Ko se je Jernejcu ulila po čelu kri, ga je izpustila in jo ubrala ven. Ali kmalu se je vrnila, toda s psom. Posadila ga je pred kateder, mu nekaj naročila, potem je šla zopet ven. In pes je srepro gledal po razredu, ta grozni pes. In otroci si niso upali skoro dihati. Z grozo so zrli na strašno pasjo zver, v njegove srepe oči in v tiste ostre zobe. Gorje, če bi se kdo ganil, vstal ali se drznil celo izmuzniti ven, gorje njemu! Saj šolarčki so bili že vajeni takega pouka in so vdano poslušali tisto pasje renčanje.

Dolgo, dolgo je ni bilo. Mračilo se je že, ko je prišla, poklicala varuha in spodila jetnike domov.

Drugo leto so se učili pozdravljati. Ne tako morda kar po domače: dober dan, dobro jutro ali z bogom. Ne, vse drugače, po tuje. In šolarčki so rekli zvečer dobro jutro, zjutraj pa lahko noč. Tako strašno učeni so postali otroci na Razkopanem. Zdaj ko so se že toliko naučili in znali pozdravljati po novem in so imeli čisto nova imena, so pa morali postati tudi nekoliko bolj prevzetni. Doma ne smejo več razumeti staršev, naj jim ukažejo po domače kar hočejo. Tako je velela Pina in je hodila okrog po vasi in prisluškovala pod okni, kajti bila je od sile podjetna. Tudi moliti ne več doma, bo ona sama molila z njimi, tako jih bo Bog prej razumel, je rekla. Tiste razkopanske govornice itak nihče ne razume, niti Bog v nebesih, tako je razkladala Pina.

Potem se je spravila zopet nad Jernejca. Slišala ga je bila, kako je vpil na sredi vasi pri koritu nad kravo: »Sivka, na, Sivka!« Tako je ne sme klicati, je prepovedovala Pina. Jernejec jo je gledal: kako naj kliče kravo? — Naj jo zove »luna«, je ukazala Pina. Nu, Jernejec je šel domov v hlev pa pričel klicati: »Luna, luna!« Nič odmeva, sivka se niti ozrla ni. Ne razume, si misli Jernejec. Stopi k nji, zopet zakliče. Ona brčne z zadnjo nogo, da Jernejec kar odskoči. Potem se ji približa h glavi in ji zakriči prav v uho: »Luna, luna!« Sivka zdajci strese z glavo in vrže dečka od sebe. Sivka ne razume novega imena, ga ne mara niti slišati.

Kaj početi zdaj? Jernejec ne sme klicati krave po domače, a ona drugače ne razume. Jernejec je ne bo več gonil pit h koritu na vas. Če ga sliši Pina, bo zopet joj v šoli. Zato naj napaja kravo oče sam. Res, zdaj je napajal Orač sam in klical sivko po njenem pravem imenu, kakor ga je razumela. Pa so ga posvarili strogi možje, naj nikar ne izziva z domačo govornico sredi vasi. Orač jih ni niti razumel pa gonil sivko svojo pot. Nič ni pomagalo, prišli so možje postave in ga uklenili in odgnali radi upora. Zdaj je prišla

na vrsto Oračka. Ona je gonila sivko na pašo in s paše h koritu. Kar so strogi možje nekega dne vzeli še njo, radi izzivanja.

Zdaj je pa moral ostati Jernejec doma. Sivka je v hlevu, nikogar ni, da bi jo odvedel na pašo. In jo je odgnal past Jernejec sam. Daleč, daleč jo je odgnal, prav do gozda, odkoder ni bilo videti ne Razkopanega, ne nesrečne šole. Pa vrečo je nesel na rami. Kaj neki je nesel? Suhih krljev, orehov, kruha, krompirja; vse je pobral, kar je še bilo v kašči, vzal s seboj še odejo in go-lido pa ostal s sivko na paši. Ko se je storila noč, sta se spravila v goščo, Jernejec je sivko pomolzel, zakuril ogenj, spekel si krompirja — in sta imela mirno noč. Tam ni bilo nobenega psa, nobenih potepuhov. Podnevi se je sivka pasla. Jernejec je polegala okrog nje — in sta se prijazno pomenkovala in razumela. Nič več nista šla domov; tam za gozdom je bila bistra studenčina, ni bilo treba h koritu, v gozdu so pa bile košate smreke prav dobra streha. Da bi pa pogrešal Jernejec morda šolo razkopansko? Bh! Jernejec je že dovolj pridobil v tisti šoli.

Ali Pina je Jernejca koj pogrešila. Na vse strani je poslala stroge možje: Bartolomo mora v šolo zlepa ali zgrda. Ko je zvedela, da je odgnal sivko v gmajno, je poslala za njim možje in psa: paglavec mora v šolo! Toliko lepega se je že naučil, zdaj bi pa utegnil vse pozabiti. Nič. Jernejca ni bilo nikjer.

Nazadnje se napoti ona sama, z možni in s psom. Hodijo, hodijo, iščejo dneve in dneve. Jernejca Oračevega nikjer. Nazadnje ga pa le pes izsledí. Jernejec leži pri ognju, peče krompir, sivka se pase zraven. Nakrat zarenči pes in plane k fantu. Jernejec se požene kvišku, pograbi veliko glavno z ognja in useka po psu. Pes zatuli, odskoči, ko mu zacvrči ogenj na hrbtu. Zdajci se približajo možje z gorjačami in Pina vpije izza njihovega hrbta na izgubljenega šolarja. Vpije na vse grlo, žuga — Jernejec in sivka jo debelo gledata, ne razumeata nobene besede. Nazadnje dvigne sivka glavo pa zamuka: »Mu.« Ni poteklo dolgo — pa je zazijal še Jernejec in glasno zatulil: »Muu«.

Možje in Pina so se spogledali pa majali z glavo. Potem je Jernejec znova zatulil in oni so osupli zijali vanj. Ker se še niso spravili proč, je zamukal Jernejec v tretje in za njim je pritegnila še sivka. In tedaj jim je bilo dovolj. Mašili so si ušesa in bežali proč, kolikor so jih noge nesle. Jernejec je pa tulil na vse grlo, dokler jih je bilo kaj videti.

Nikoli več ne gre v šolo Jernejec. Saj se je toliko modrega naučil na Razkopanem.

Tine Kos: „Pastir“. (Mavec)

TIHA MILOŠČINA

(Odlomek iz M. Gorkega: »Med tujimi ljudmi«.)

Okrog polnoči me je babica zbudila.
»Pridi,« je prijazno dejala, »greva med ljudi dobrote delit!«

Prijela me je za roko in me vodila kakor slepca. Noč je bila temna in vlažna, veter se je ostro zaganjal v naju kakor besneča reka. Mokri in mrzli pesek se je oprijemal nog. Babica se je previdno bližala kočam in se ustavljala ob oknih. Tam se je vsakokrat trikrat prekrižala in položila svetel groš in tri kruhove zavitke na okno. Nato se je še enkrat prekrižala, dvignila pogled v brezvezdno nebo in zašepetala:

»Presveta kraljica nebes, pomagaj ljudem! Vsi so grešniki pred teboj, sveta Mati!«

Čimdelj sva hodila, tembolj samotno in tiše je bilo okrog naju. Zdelo se mi je, kot da je tema pomaknila nebo v neskončnost, in kot da je luna in so zvezde utonile v njej. Od nekod je skočil pes pred naju in obstal. Zatulil je in njegove oči so v temi zažarele. Privil sem se plašno k babici. »Ne boj se, saj je le pes. Za zlodeje je že prepozno, petelini so že peli!« Poklicala je psa k sebi, ga pobožala in mu govorila: »Poslušaj, kužek — da mi ne ugrizneš mojega vnuka!«

Pes se je splazil k mojim nogam in odšli smo vsi trije dalje. Dvanajst različnih koč je babica obdarila s svojo »ticho miloščino«. Začelo se je daniti. Hiše in kočje so se prikazovale iz teme, beli zvonik vaške cerkvice je zastrmel v nebo.

»Stara sem in trudna!« je dejala babica. »Vrnimo se. Ko se bodo ženske v kočah zbudile, se bodo razveselile, da je Mamka božja obdarila njihovo deco. Kdor ima malo, se tudi malega razveseli. Oh, da, Aljoša, naše ljudstvo je revno in nihče se zanj ne zmeni!

*Boga je pozabil vaščan in meščan,
pozabil, da blizu že sodbe je dan
Ko v tihem trpljenju umira mu brat,
on varuje skopo svoj zlati zaklad!
Le čakaj, le čakaj, ti grdi pogan!*

Da, da, ljudje! Kako lepo bi bilo, če bi vsi živeli po bratsko in če bi skrbeli drug za drugega, Bog pa za vse! Ali kar je, to je! Da si le ti, Aljoša, pri meni!«

Tudi jaz sem čutil tih mir v sebi. Tako mi je bilo, kot da sem spet na varnem v varstvu prijazne moči. Poleg mene skače rdeči pes z lisičjim gobčkom in z dobrohotnimi očmi.

»Ali naj ostane pri nas?« sem vprašal.

»Zakaj ne. Če mu bo le všeč. Dala mu bom zavitek, dva sta mi še ostala. Pridi, sediva nekoliko na tole klop.«

Sedeva na klop pred prvo hišo. Pes nama je legel k nogam in zasadil zobe v suhi kruh.

»Tu blizu stanuje neka židinja,« je pripovedovala babica. »Devet otrok ima, drugi je manjši od drugega. Vprašam jo: ‚Kako prav za prav živiš, Mo-sevna?‘ ‚Kako naj živim?‘ mi odgovori. ‚S svojim Bogom živim, kako naj drugače živim?‘«

Približal sem se babici in ob njenem gorkem telesu sem mirno zaspal.

PRI MLEKARICI NA POČITNICAH

Dostikrat so se malčki zabavali s kokošmi. Njim so privezovali na nogo papirnate vrečice ali škatle od cikorije, v katere so prej dejali pest drobnega peska ali nekaj večjih kamenčkov. Jasno, da so že itak plašne kokoši od teh šumov skrajno zbegane s strašnim kokodajsom, kot blazne dirjale, frfotale in poskakovale okrog hiše. Čim urnejše so bežale, tem hujši je bil ropot, tem večja zmešnjava v kurjem carstvu. Petelin je obupan odskakoval med kokošmi visoko v zrak, ker ni vedel, kako naj jim pomag... Stara mati je bila od jeze vsa iz sebe in je s hčerko in vnukinjami na smrt upehane kokoške s težavo

lovila, tako da ženske same navsezadnje niso bile nič manj upehane kot nesrečne žrtve Jakčeve domišljije. »Zdaj pa je teh šal že zadosti«, je zavpila stara mati. »Še nocoj se naj pamži poberejo! Saj bomo še vsi zblazneli radi njih. Še teh nedolžnih živalic ne puste v miru, guncveti, grdavs!« Čez noč se je toliko potolažila, da jih ni zares s silo izgnala iz hiše, godrnjala in brundala pa je še tri dni zatem.

Neko noč je strašilo v dekliški sobi. Začele so se majati, nihati slike na steni in pručica je kot živa poskakovala od tal. Vsa dekleta so pribežala zasopla iz sobe, vsa družina zbudena pokonci. Kaj je le bilo? Imel je seve spet ta nesrečni Jakec svoje kremplje vmes. S pomočjo bratcev je privezal vrvce na slike in na pručico, te vrvce napeljal skozi okno in so pod oknom vsi trije vlekli za vrvce. Janez se je tolkel po bedrih od smeha, dekleta pa so obmetavala paglavce z vsem, kar jim je pod roko prišlo, največ z gnilimi jabolčki. Pa ko so kmalu spet vsi pozabili na strah in jezo, so se spet le smejali:

»O, to so navihani!«

Nekega dne napiše Jakec z nerodno pisavo pismo, v katerem se je izdal za Micko in povabil nekega fanta iz bližnje vasi na večerni pogovor. Micka pa

tega fanta ni prav nič marala, in mu je očitno hrbet pokazala. Fant je bil sicer vedno ves nesrečen, danes pa je bil ves neumen od blaženosti. Zvečer res pride pod okno in začne Micko klicati na pogovor. Nad oknom dekliške sobe je bila na podstrešju lina. Tam je čepel Jakec z bratcema, z vedrom vode v rokah. Fant pod oknom kliče s prva tiho, nato vedno glasneje. Čul se je Mickin glas: »Domov pojdi, maškara prismojena! V tem hipu oblije fanta pod oknom ploha iz Jakčevega vedra. Fant na ves glas zakolne in se ves moker otepava vode. Skozi okno dekliške sobe pa mole in strme štiri zdrave dekliške glavice v razposajenem smehu. Ubogi fant, ves osramočen in moker hitro in tiho zavije krog ogla hiše in izgine v noč. Ta nesrečna sramota se ga je držala še dolge mesece za tem, ko je šla ta dogodivščina od ust do ust po vasi in še dalje po bližnjih vaseh. In so ga dražili, da se hodi na suho kopat in če je taka kopel nemara bolj zdrava.

Nekoč je Jakec zatočil pri skednju najdeno kolo po bregu proti Savi. Kolo je v bliskovitem toču šinilo med gručo kopalcev, nekemu dolginu čez noge, posnelo nekaj lahke ženske obleke s seboj in zamotano v njo štrbunknilo z glasnim pljuskom v savske valove. »Jezus, moja obleka«, je zavrisnila lepa deklica — kopalka, planila za kolesom v vodo, plavala za njim, dokler ga ni vjela. Obleka je bila sicer rešena, a pomazana in razparana. »Pazi, Jakec, ti boš še koga ubil, preden bo počitnic konec!« je dejal Janez.

Stara mati se ni dala več pomiriti.

Ne bom vam pravil, kaj je Jakec tisti popoldan moral vse preslišati, na svojem hrbtu in na dnu svojega srca pretrpeti, le to vam rečem, da si je debele solze brisal še na večer, ko so Bezlajčki pospravljali svojo prtljago in polnili svoje nahrbtnike. Brankec in Mihec sta vlagala tudi sadje, Jakec le svoje grenke solze.

Ko so se drugo jutro poslavljali, mu stara mati še obraza ni pokazala, nikaar še, da bi mu podala roko v slovo. Nihče mu ni rekel: »Le še pridi, pa kmalu!« Le Janez je usta do ušes raztegoval, ga udaril po rami, ga narahlo potegnil za ušesa, nato pa s palcem navrgel še eno »hruško« na glavo.

Mamica jih je doma takisto z resnim obrazom sprejela in je z Jakcem le malo govorila.

»Bog se usmili! Kako moreš biti tak falot! Pa še Brankeca in Mihca si mi čisto pokvaril in jih naučil vsakovrstnih hudobij! Kaj bo iz tebe? In koliko me te tvoje neumnosti stanejo!... Boš delal pokoro zanje pri jedi in drugih dobrotah!... Je vseeno bolje, da si doma. Te imam vsaj vsak dan pred očmi, da mi čisto ne podivjaš in ne postaneš cel razbojnik. Same skrbi, jezo in stroške mi delaš! Knjigo v roke, nikamor ven iz sobe!«

Jakcu so te besede šle do živega, saj v dnu svojega srca ni bil hudoben, izprijen, le hudo muhast, nagajiv! Spet se mu oči mokro zablische, tiho se obrne in gre k svojim knjigam po tolažbo in razvedrilo.

S časom se vse pozabi, pozabila je tudi mama na te Jakčeve šale na Ježici. Pozabili pa jih niso Ježičani in so se še dostikrat zabavali na njegov račun. Tudi Jakec se je moral nehote včasih namuzniti, kadar se je spomnil na tiste prelepe dni. Sam Bog vedi, Jakec sam se ni mogel in ni mogel čutiti krivega, dasi se je obenem resnično kesal, — čudna zadeva!

Skoro bi bil pozabil. Se en spomin na to počitniško dobo na Ježici je Bezlajevim ostal nekaj tednov. Mihec je prinesel s seboj krepkega ježa. Zabave je bilo dosti z njim. Vsi otroci v sosesčini so se zanimali zanj. A ker je ponoči le preveč copotal in potrkaval in budil očko Bezlaja iz mirnega spanja, so ga darovali čevljarju v pritličju. Ta ga je potreboval: ščurki ljubijo usnje, jež pa ljubi ščurke, to se pravi — njegov želodec jih ljubi. In se jih je pri čevljarju vsak dan lahko do sitega najedel. In če je še živ, se mu gotovo dobro godi.

DESKE ZA GOLOBNJAK

V stolpu je udarila štiri. Stari Medvešček je potegnil svojo v zamazan suknen tok odeto uro iz žepa in pogledal. Točno gre, je tiho dejal sam pri sebi. Potem se je okrenil in na vso moč zažvižgal Dagonu, ki je daleč tam onkraj skladišča, ob potoku, pravkar ves razburjen zalajal nad podgano, ki se je nerodna in zavaljena z brega zakotalila v kanal. Dagon si ni dal dvakrat reči, planil je kvišku, si še malo zalajal čez pleča in planil po razvoženi poti med visokimi skladovnicami belega lesa, hlodov, desk in lat za svojim gospodarjem. Tudi Dagon je dobro poznal to veselo, praznično četrto uro ob nedeljah popoldne. Stari Medvešček je čez teden delal na žagi, ob nedeljah pa je bil za čuvaja žagi in vsemu bogastvu lesa, ki je ležalo tam okrog. Na delavnik je bila služba vesela in lahka. Vsak hip so prihajali vozniki z dolgimi, škripajočimi vozovi smrek iz Jelovice, vsak hip so domači hlapci s težkimi tovari rezanega lesa odhajali proti postaji. Vmes je zvenela in zubala žaga, možje so si pljuvali v roke, sekali cepine v hlode, vlačili in prekladali. Na delavnik je bilo življenje lepo. V nedeljo pa se je čez ves obširni ograjeni prostor od ceste do potoka razgrinjal sam dolgčas, sama tišina in človeku se je zdelo, kakor da minuta nikoli ne mine. Zato je vsako nedeljo ob štirih popoldne za čuvaja Medveščka veljala stara nepisana pravica, da jo je z Dagonom zavil iz dolgočasnega skladišča tja gori k Drogeniku in popil merico slivovke, snedel močno zapečeno žemljo in se četrť urice porazgovoril s svojimi tovariši z žage, ki so nedeljski popoldan prebijali v krčmi; Dagon pa je ta čas ponorel malo okrog voglov.

Na strehi Končanovih drvarnic nad cesto so tedaj prežali trije fantje z Njive, Jerebičnikova dva, Janez in Tone, in pa Umadov Nejče. Jerebičnikov Janez je bil iztaknil nekje, da stari Medvešček ob tejle uri odhaja iz skladišča in da bi se človek zdajle najlaže priplazil potihem in izmaknil kakšno desko, če bi mu je bilo ravno treba. In vsem trem ni bilo ničesar tako treba kakor lepe, bele, gladke deske. Na Njivo je bil tisto poletje Pogačnikov Oskar zanesel nevarno bolezen. Hodil je v prvo gimnazijo v Ljubljano, in ko se je bil na koncu precej dobro odrezal, mu je oče za nagrado kupil par golobov. Nekaj čudovitega je bilo to, kako sta se ta dva goloba hitro udomačila pod Pogačnikovo streho, in nekaj neznansko lepega je bilo, kako sta se vsa bela spreletala med sivimi hišami po vasi in kako sta se poigravala po cesti in po dvoriščih. Pogačnikovi so dali pri mizarju napraviti ličen golobnjak s prijaznim balkončkom pred vrati ter ga obesili na lino pod streho in na ta balkonček sta se goloba vračala vselej, kadar se je nagibal dan, in se pred pragom umivala in kramljala med seboj, dokler nista šla leč. — Na ta dva goloba in na ta golobnjak so otroci po vsej Njivi zagnali vik in krik. Ni minil dan, da ne bi po vseh hišah, po vseh kuhinjah in pri vseh prilikah otroci cukali matere za predpasnike in moledovali brez konca in kraja, naj jim za božjo voljo kupijo vsaj dva goloba. Podjetnejši med njimi, ki so bili dovolj spretni v takšnih stvareh, so doma kar precej na lastno roko začeli zbijati golobnjake in so upali, da nazadnje matere le ne bodo mogle biti tako trdega srca, da si ne bi tudi same zaželele golobov v ne prizrčne hišice. Tako so tudi vsi trije, oba Jerebičnikova in pa Nejče z enim samim načrtom prežali na strehi drvarnice, da si v skladišču poiščejo pripravnih desk in potem doma sezidajo hišice za svoje golobe. Golobe jim bo že Bog kako dal.

Stari Medvešček je z Dagonom stopil skozi visoka lesena vrata na cesto in zaklenil za seboj. Počasi sta šla drug za drugim proti Drogeniku in ko sta

se dodobra skrila za vogalom, so fantje zlezli s strehe in se dotihotapili do vrat. Ograja je bila vse naokrog visoka in gosta, po vrhu je tekla zarjavela bodeča žica. Toda ob vходу so se bila pod številnimi vozovi toliko udala tla, da se je človek izlahka izmuznil skozi vrzel pod vrati. Drug za drugim so se fantje podrsali po tleh in pred njihovimi očmi se je odprlo neskončno bogastvo belih desk, skladovnica pri skladovnici. Po prstih in šepetaje so se začeli prestopati po skladišču, otipavali so kupe, poskušali so izdreti kaj tu pa tam, toda vse je bilo tako na težko naloženo in zbito z latami, da ni šlo kdo ve kaj od rok. Nejče je bil tako majhen in plašen, da si ni upal nikamor seči, samo zdaj pa zdaj se je sklonil in s tal pobral kakšno stvar. Toda zmerom se je Janez napol nejevoljen okrenil k njemu in zmerom dejal: »Vrzi stran tisto, saj vendar vidiš, da ne more biti za rabo.« Prestopali so se med visokimi, belimi, po sveži smoli dehtečimi kupi, prisluškovali, ali morda ne prihaja kdo k vratom, in izbirali. Bel in gosposki bo moral biti golobnjak, bele in gosposke deske je treba poiskati. Nejče je ves čas samo trepetal, srce mu je glasno bilo prav pod vratom. Njegov oče je bil pek, Nejče je bil najmanjši pri hiši in je bil ves mehak.

Hodili so po skladišču in iskali. Janez je snel lepo, belo desko iz kupa in dejal: »Tale bo zame.«

Čez hip je izdril drugo za spoznanje manjšo in malo grčavo in jo pomolil Tonetu: »Na, tale bo zate.«

Tisti hip so vsi trije zastrigli z ušesi in so čuli čisto razločno: v vratih pri cesti je zaškrtal ključ. Presunjeni od groze so se na mah vsi trije zagnali proti ograji, daleč stran od vrat. Janez in Tone sta s truščem spustila deski iz rok. Drug za drugim sta se zavihтела na skladovnico, ki je bila najbližja plotu, in se zviška pognala na cesto. Ko se je Nejče za njima kobalil na skladovnico, je stari Medvešček že polagoma prihajal sem od vrat in na vrvcu držal Dagona, ki se je ves togoten in užaljen zaganjal in lajal za begunci. Kakor živ spomenik nesreče je Nejče stal na vrhu skladovnice in ni mogel zbrati poguma, da bi skočil.

Medvešček je prišel čisto blizu, potrepljal je Dagona in ga umiril.

»Čigav pa si?« je brez hudega vprašal fanta na skladovnici.

V obupu in v solzah je izjecljal Nejče: »Umadov sem, Umadov Nejče.«

»Zakaj si se pa vtihotapil v skladišče?« je poizvedoval čuvaj.

»Eno desko bi rad. Rad bi si napravil golobnjak.«

»Pa imaš golobe?«

»Ne,« je jecljal Nejče. »Ampak mama mi jih bo kupila.«

»Zakaj pa prihajaš krast, fant?« je nadaljeval stari Medvešček in njegova beseda je bila kakor beseda spovednikova: »Zakaj pa rajši nisi prosil?«

Nejčetu so se vse skale odvalile od srca. Oči niso več lile solz. Zaupljivo je odgovoril: »Nisem si upal.«

»Ti si narobe-fant,« je rekel čuvaj. »Prositi si ne upaš, krasti pa. Stopi ooli in si poišči desko, kakršno potrebuješ.«

Nejče skoraj ni mogel verjeti. Napol v upu, napol v strahu je zlezel na tla, se s čuvajem in njegovim psom izprehodil po skladišču in si izvolil desko, kakršno mu je zaželelo srce. Ko je še obljubil, da ne bo nikoli več takole lazil v skladišče, je skoraj odvriskal na cesto.

Na ovinku sta ga v skrbeh pričakovala tovariša. Ko sta zagledala desko v njegovih rokah, skoraj nista verjela svojim očem.

»Ali ti jo je sam dal?« sta ga vprašala.

»Da.«

Potem sta molčala. Obema se je za hip osušilo grlo. In nekje čisto na dnu ju je zapekla vest.

V SLOMŠKOVI NEDELJSKI ŠOLI

(Dramatična slika v enem dejanju. — Priredil Fr. Erjavec.) (Konec.)

PRVA UČENKA: Prtiči in krušence, če jih imajo, so grše od kuhinjske cunje.

DRUGA UČENKA: Ni čuda, če imajo pri takih hišah garje in otroci bledi kot smrt okoli lazijo.

KAPLAN: Da, vse drugače je, kjer so skrbne gospodinje in snažne dekle. Take hočete tudi ve biti, kaj ne?

FLORJANOVA MARICA: Jaz sem se že v vaši kuhinji naučila, kako se vse poravnava in pospravlja.

BLAZE: Tudi gospod učitelj nam vedno pripovedujejo, da moramo imeti vse čisto in v lepem redu.

KAPLAN (nadaljuje): Ja, zapomnite si: Kuretine in druge živine ne redi v hiši, tudi jih ne vabi v kuhinjo ali pred prag. Mačke naj miši lovijo in ne skačejo po mizi. Prebivavnica za ljudi naj bo snažna, lepo svetla.

LUKEŽ: Po Hrvaškem imajo svoje lesene bajte vse čedno zametane in bele, kakor bi bile zidane.

KAPLAN: Z veseljem se gre v take bajtice, naj bodo še tako borne. Vsake svetke naj pridne devoyke in skrbne žene stopnice in stene ometajo in špranje zamažejo, kakor brglezi gnezdo, da se ne zaređi žival. Zidane izbe se morajo vsako leto pobeliti. Kjer imajo že od starega pri hiši ščurke in drug mrčes, se mora pokončati, postelje in klopi popraviti. Po malem se vse odpravi.

MARICA: Pri nas smo vsako soboto večer umili mize in klopi, očedili okna in stole, da je bilo vse belo ko pražnja ruta.

KAPLAN: Ja, dobre gospodinje oskrbijo domačim, da se preoblečejo vsako nedeljo zjutraj, posebno otroke, kateri se lahko umažejo.

MARICA: Pri nas smo vsak mesec prtiče, plahte ali rjuhe pobrali s postelj in jih deli v pranje.

LUKEŽ (sam zase): Brez plahte se še berača na slami ne pusti.

KAPLAN: Zato pozimi bolj zgodaj vstani in predi, da si pripraviš domačega platna, to je gospodinjam prvo blago. Ne kupuj starega, ponošenega oblačila, postelj, suknine in robe po mestih.

Brez vse postelje po goli klopi valjati ali po trdi peči se pariti, dobra gospodinja ne da svojim.

PRVI UČENEC: Pri nas smo iz debelega platna naredili plevnike in jih nadevali s turščičnim perjem. Sedaj ima vsak svojo postelj.

KAPLAN: Ženske pa morajo vsako jutro postelje popraviti, čedno pogrniti, hišo pomesti, pred kosilom pobrisati prah z mize, klopi in stolov ter vsako stvar postaviti v kraj, da vsakdo, ki pride k hiši, spozna, da so ženske kaj vredne. — Po obedu ne puščati skled, krožnikov, piskrov in žlic obrzdanih muham v pašo, ampak brez odloga posodo umiti ter jo pospraviti v sklednike in žličnike. Hišne priprave ne pusti križem ležati po prebivavnici; vsako reč se navadi dejati na svoj kraj, da ti ne bo na poti. Pa tudi same sebe ne pozabijo čedne ženske. Ne hodijo razgaljene.

LUKEŽ (polglasno): In ne razkodrane kot Kolarjeva pastarica.

VEČ UČENCEV: Ha — ha — ha!

KAPLAN: Ženske gredo tudi poslednje spat in morajo prve vstati. Svetlih uhanov nobena pametna kmetiška žena ne nosi.

LUKEŽ: In tobaka ne njuha.

KAPLAN: Še manj pa kadi. Taka snaga bi ne bila za kuho. »Nič pa zaljšega ni,« sveti Duh govori, »kakor čedna duša. Kar je svetlo solnce na svetlem nebu vsemu svetu, je dobra ženska svoji hiši — svetla luč in zlat steber.« Po pravici pravijo ljudje: »Gospodinja drži tri vogle hiši.«

Take, moje deklice, morate biti, snage se učiti z mladega, na vse povančati, kar vidite.

PRVI UČENEC (polglasno): Pa druge opravljati ne.

KAPLAN (prvemu učencu): Ja, če dobrega o tovarišiji praviti ne veš, pa molči, tudi beseda človeka ubije. (Vsem): A tudi vam, mladeniči, moram povedati, da ni vse prav po vašem. Grdo vam je, če se po klopeh valjate in s peči zijala prodajate, posebno pozimi. Pridno moštvo ni nikoli brez dela, ako drugega ne ve, dela iz slame pletarje. Tudi možakom je grdo, ki trebijo svoje pipe in smrdljiv pepel trosijo po hiši. Za hišno snago skrbeti je tudi moškimi dolžnost.

Umiti se morate, kadarkoli ste blatni ali umazani, posebno kadar greste od dela k mizi. Vsak večer si zobez iztrebite in usta izplaknite, zjutraj usta in ušesa, kdor pa njuha, tudi nos. Počesati se je treba večkrat.

PRVA UČENKA: Pa ne na mizo.

KAPLAN: Tudi na okno ne, temveč na kak širok papir. Vpričo ljudi se obirati je po cigansko. Nohtov ne griziti, ampak jih porezati, kakor hitro začno črneti. To se zgodi v kakem kotu s škarjami. Kateremu moška brada raste, naj se vsako soboto obrije ali kadar gre v cerkev ali h kaki gospodi.

UČENCI (gledajo na neobritega Lukeža): Ha-ha-ha! Ali slišiš?

KAPLAN: Moških skrb naj bo tudi, da se po prebivavnici hitro popravi, kar se potere, n. pr. stol, klopi itd.

Gnojna jama se ne sme napravljati pred hišni prag, ampak za hlev v kakšen senčni kraj; gnojnica je zdravju škodljiva. Pa tudi tnalno ali kraj za drva se mora pridno pospravljati in večkrat poravnati. Oblačilo moškega spola naj bo čedno, obutev osnažena, naj že bodo škornji ali čevlji, opanke ali coklje.

NEZICA: Raztrgani hodijo lenuhi.

KAPLAN: Okrpani pa pošteni možje; le potepuhom gleda palec iz škornja. Od prekošatih čamrov rada glava boli — od nove šege pa oči, ako ni pametna. Zato vam sv. Pavel priporoča: Moji bratje! Karkoli je resničnega, poštenega, pravičnega, svetlega, ljubeznivega, dobrega imena ali čednostnega ali hvalevrednega, to si prizadenite.

PRVA UČENKA (polglasno): Pa preteпов, klafanja in kletvine naj se izogibajo.

KAPLAN (presliči in nadaljuje): Poštenega veselja in tudi rajanja Vam nihče ne oporeka, a vsake grde besede, noše in šege se varujte.

DRUGA UČENKA: Jutri bo pri sosedovih svatba in Urška je naju z Nežico povabila, ali smeva iti?

KAPLAN: Tega vam ne branim, ako je starešini po volji. Toda zapomnita si: Ples ali raj je nevarna reč, najboljša, da ga ni. Kdor plesati ne zna, naj se tega dela nikar ne vadi, lahko bo brez njega srečen.

BLAŽE: Lani so se v Lipoglavu na svatbi napili žganja, potem skregali in nazadnje še stepli.

KAPLAN: Da, žganje človeku pamet zmami in dušo mori. Čedno je, da svatje zapoje in godci vmes zagodejo. Po gostijah in pri dobrih voljah je veliko hvalevrednih šeg, pa tudi nespodobnega dovolj. (Iz cerkvenega stolpa se zasliši zvon, ki vabi k drugemu opravilu.) Ravno prav! Zapijmo, potem pa odidimo v cerkev.

UČENCI IN UČENKE (pojo enoglasno):

Preljubo veselje, o kje si doma? Po hribih, dolinah za taboj hitim,
Povej, kje stanuješ, moj ljubček srca? te videti hočem, objeti želim.

(Med petjem pade zastor.)

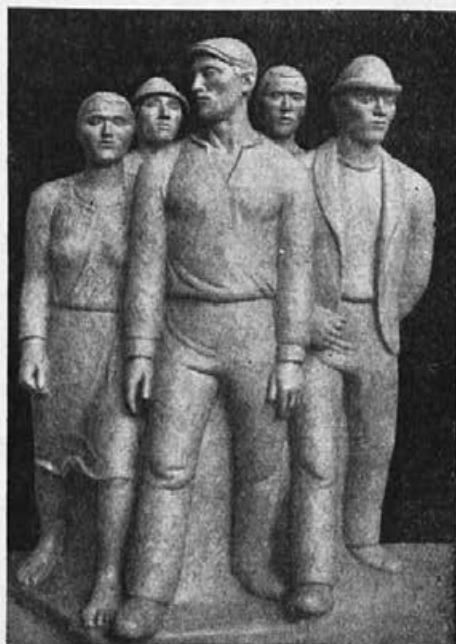
STONE SELIŠKAR:

SLOVENSKI KIPAR TINE KOS

Slovenska likovna umetnost se je posebno po svetovni vojni široko razmahnila in povojni umetniški rod nam je dal mnogo novih imen, ki jih danes že štejemo med mojstre in predstavnike posameznih smeri naše upodablajoče umetnosti. Eden takšnih najbolj vidnih pojavov je brez dvoma kipar Tine Kos. »Naš Rod« si je nadel hvalevredno nalogo, da seznanja našo mladino z našimi umetniki, saj so le-ti ljudje s svojimi umetniškimi tvorbami vredni naše največje pozornosti.

„Mlatič“. (Žgana glina.)

„Povratek z dela“. (Žgana glina.)

Tine Kos se je rodil leta 1894. v Moravčah. Kakor povečina vseh naših pomembnih ljudi, tako je tudi on sin našega kmečkega ljudstva. Svoje študije je dovrševal v Ljubljani, visoko umetniško šolo pa je dokončal na Dunaju in v Pragi. Svetovna vojna mu je odtrgala štiri leta, saj se je moral tudi on boriti v tem najbolj groznem in nesmiselnem klanju, kar jih pozna zgodovina. Po vojni se je naselil v Ljubljani in z neupogljivo voljo in z veliko ljubeznijo se je lotil svojega dela.

Že koj na svoji prvi umetnostni razstavi so vzbudila njegova dela vobčo pozornost in priznanje. To pa predvsem radi tega, ker je njegovo umetniško ustvarjanje točno usmerjeno in v svojih delih ne išče in ne skriva ugank, temveč jasno in točno pove, kaj hoče.

Tine Kos je eden prvih naših kiparjev, ki se je lotil obdelovanja motivov iz življenja našega delovnega ljudstva (socialni motivi). Ako stopite v njegov prostrani atelje (delavnico), boste ostrmeli spričo že dovršenih in pa komaj načetih del. Sredi ateljeja stoji ogromna figura »Delavec«, ki izraža v svoji preprostosti, mrkem ter vendar odločnem izrazu, silno moč in voljo do dela. Ob stenah stojе kipi, posamezne figure in skupine, odlivki od mavca, osnutki za spomenike. Iz vseh teh del pa diha življenje, v katerem mi sami živimo. Zadnje čase so mu najbolj priljubljeni motivi iz življenja našega delavca. Tine Kos ve, da je v delovnem ljudstvu največ iskrene volje do dela in tudi to ve, da je baš to ljudstvo danes najmanj uvaževano in najbolj teptano.

Milijoni brezposelnih zaman iščejo dela. Radi bi delali vsi ti možje, njihovi otroci stradajo — tisti pa, za katere so garali leta in leta v rudnikih in tovarnah, še vedno dobro žive in uživajo milijone teh izmozganih sestradancev. Zato je vsakega umetnika dolžnost, da stoji na strani svojega zavrženega ljudstva, iz katerega je sam izšel. Kosova skupina »Z dela« dovolj jasno priča, da je Kos s tem ljudstvom. Njegova dela »Mlatic«, »Šofer«, »Pri delu« itd. so živa podoba dela in živ izraz njegove velike ljubezni do vseh teh iskrenih in zdravih ljudi.

Tine Kos je razstavil svoja dela že večkrat doma, dalje v Zagrebu, Beogradu, Sarajevu in Splitu, pa tudi v inozemstvu (Dunaj, Berlin, Praga, Hamburg, London, Varšava itd.), zdaj pa ima nekaj svojih del razstavljenih na jugoslovanski razstavi na Nizozemskem. Tudi Nizozemska kritika je polna hvale o njegovih kipih.

Naš Kos je izvršil tudi že več javnih spomenikov — Miklošičev spomenik v Ljubljani, spomenik kralja Petra v Kranju, spomenik vojnim žrtvam v Rogaški Slatini itd. — ter mnogo nagrobnih spomenikov.

Slišim, da se pripravlja zdaj za razstavo, ki jo bo priredil jeseni v Ljubljani. Obilo uspeha!

„Hlapec“. (Mavec.)

CIRIL DREKONJA:

KOZLOV ROB

Razvaline srednjeveških gradov niso vesele priče naše preteklosti. Strto gledajo z gričev in hribov v doline. Na njih leži pečat vseh strahot, vsega gorja, katerega so bili deležni naši pradedi. Trdo kamenje nalikuje trdim srcem graščinskih gospodarjev in njihovih pomagačev. Otemnela barva zidin prispejda k smrti in njeno grozo. Debela, surova zidovja spominjajo na težki čas, v katerem ni bilo mehkega čuvstva in usmiljenja.

Tolmin z Gradom

Dolga stoletja so gradovi pisali trpljenje in smrt siromakom tlačanom; čas jo je zapisal tudi njim. Kamenje se kruši in pada v globine, kjer so bile nekdanj ječe. Zidovi se sesedajo v družbo okostnjakov in svetega prahu naših očetov. Vse mine. Noč mine, minula je tema stoletij; človek ostane, človek v boju za prostost in pravico.

Tolmin, v medrečju Soče in Tolminke. Iznad trga se dviga hribček z lepo okroglasto kopo. Danes ga ljudstvo imenuje Grad, nekdanj ga je imenovalo Kozlov rob (rob = skala). Zgodovina pravi, da je bil na tem hribu sezidan grad najbrž že v času, ko so gospodarili tod Franki. Grad je moral biti zgrajen vsekakor že v precej zgodnji dobi srednjega veka. Naj ga je zidal kdorkoli, resnica je, da je trpelo in tlačaniho pri gradbi naše ljudstvo.

V lepi legi pod gradom je pričela rasti naselbina, Tolmin. Na varnem kraju v dolini so si oglejski patrijarhi dali sezidati letni dvor. To je še pospešilo rast naselbine.

Za srednji vek si ne moremo misliti bolj naravne trdnjave kot je bil Kozlov rob.

Tu se je torej razvilo središče tolminske deželice. Gospodarje je menjala večkrat. Oglejski patrijarhi in goriški grofi so se bojevali zanjo in si je izmenoma lastili. Vojne

so prinašale ljudstvu gorje in smrt. Poleg desetine in flake deželnim gospodarjem je moralo ljudstvo dajati davke tudi čedadskemu kapitolu. Revna gorata pokrajina je bila preobložena z dajatvami.

Leta 1511. je zdiviljal po naših krajih hud potres, ki je močno poškodoval tudi grad na Kozlovem robu. Gradu niso več popravili. Odslej je razpadal. Mah je prerasel ruševine. Drevesa so se strnila nad njimi. Tako so se zabrisali sledovi težke preteklosti. Le v jeseni, ko odpade listje, se pokažejo vrhu hriba ostanki zidovja.

Spomin na strahote tistih dni, ko je Kozlov rob še stal, je še vedno živ med ljudstvom. Od rodu do rodu gre glas o globokih ječah, o trpinčenju revnega in nemočnega človeka, o tlaki in vseh križih, ki so bili deležni te dobe.

Danes gleda ljudstvo hrib in ruševine vse drugače kot nekdanj. Debelo zidovje je razpadlo, minila je oblast trde srednjeveške pesti, rod je ostal. V tej resnici je vera. Minulo bo tudi gorje, ki je prišlo sedaj; rod bo ostal in se rešil v svobodo.

DR. OSKAR REJA:

NA SEVERNEM RTIČU IN MED LAPONCI

Lani smo si na našem potovanju v severne kraje ogledali norveške fjorde. 12. avgusta smo ob 9. zvečer zapustili Molde-fjord in odpotovali proti severu. Naš poslednji cilj je bil mesto Tromsö. Tromsö leži že precej na severu in smo ga dosegli šele 14. avgusta ob 8. zvečer. Na potu tja smo prešli tako zvani polarni krog. To je geografski vzporednik ali paralela na 66 in pol stopinji severne širine. Na polarnem krogu se pričenjajo kraji, kjer sonce v poletnem času nikdar ne zaide. Na tej stopinji severne širine pa sije sonce le enkrat v letu vseh 24 ur in sicer 22. junija, ko je tudi pri nas najdaljši dan. Na severnem polu je sonce od 21. marca do 24. septembra vseh 24 ur nad horizontom. Na južnem polu vlada med tem časom 6-mesečna polarna noč. Pozimi so razmere ravno obratne. Na severnem polu vlada od 24. septembra do 21. marca polarna noč, na južnem polu pa je ves ta čas svetlo. Znano je, da pridejo ta čudesa od tega, ker je zemeljska os za 66 in pol stopinj nagnjena nasproti svoji poti okoli sonca.

Ko smo prešli polarni krog, smo doživeli na ladji tako zvani polarni krst. Eden izmed mornarjev se preobleče v morskega boga Neptuna. Ta se potem pripelje na krov z vsem svojim spremstvom. Na njegovi desnici sedi njegova žena boginja Thetis. Važno spremstvo je telesni brivec z velikimi lesenimi škarjami, ki s smešnimi gibi brije in striže popotnike, da bi snažni prišli v polarno deželo. Za njim prihaja dvorni pridigar, ki da vsakemu potniku novo ime in krstni list, kar stane 50 pfenigov. Polarna imena so za moške: ledeni medved, morski slon, kit, mrož itd., za ženske: morska lilija, bela lisica, zlata ribica itd. Za temi se vrste generalni adjutant in dvorni maršal Triton, nato nebeška godba, potem policist, dvorni norec in številna služinčad. Bilo je zares veselo in vsak se je razveselil tega novega krsta. Pravijo, da je pri prehodu ekvatorja, to je pri prehodu s severne hemisfere na južno ali narobe, še lepše in bučnejše.

Prvi naš pristanek v polarni Norveški je bil Trollfjord na Lofotskih otokih. Severni fjordi se razlikujejo od južnih po tem, da njihove strani niso tako strnjene in tudi ne

Vrh preko katerega gre polarni krog

tako visoke kakor pri južnih fjordih. Stranske stene tvorijo strmi in koničasti stožci ter razsekani grebeni. Ti fjordi so tudi ožji in divje romantični. Trollfjord leži ob prelivu Raftsund, ki se imenuje zaradi svoje divje romantike tudi hudičev preliv. Sund pomeni namreč preliv.

Trollfjord

Naša ladja je plula ves čas med tesnimi prelivi in ob strmih vrhovih, dokler ni dospela v Tromsö, ki je največje mesto severne Norveške. Leži na majhnem otočku v 500 m širokem prelivu in šteje 12.000 prebivalcev. Tu je sedež protestantskega škofa, vendar ima tudi peščica katoličanov svojo cerkvico. Prebivalci so po večini ribiči ter lovci belih medvedov in kitov. Na glasu so kot najboljši mornarji v severnem ledenem vodovju. Tu navadno vsaka polarna ekspedicija opremi svojo ladjo. Odtod se izvažajo vsi polarni pleni: kože severnih medvedov, jelenov in morskih pssov, zobovje mroža, ribe in dr. V mestu je tudi muzej polarne favne. Najinteresantnejše je okostje nekega kita, ki meri 24 m. Izmed sedanjih živali je kit največja zverina na zemlji, odnosno v morju.

V Tromsö-u smo videli tudi prve Laponce v slikovitih rdečkastih narodnih nošah. Blizu hriba Tromsdalstinda, tri ure od Tromsö-a, zaideš v prvi laponski tabor. Laponci so mongolski narod, ki prebiva na severu Skandinavije. Sodiijo, da jih je nekako 30.000. Ne smeš jih imenovati z besedo Laponec, ker je to po njihovem psvoka. Oni se nazivajo Sami, to je prebivalec močvirja. Laponca si ne moreš misliti brez severnega jelena, ki

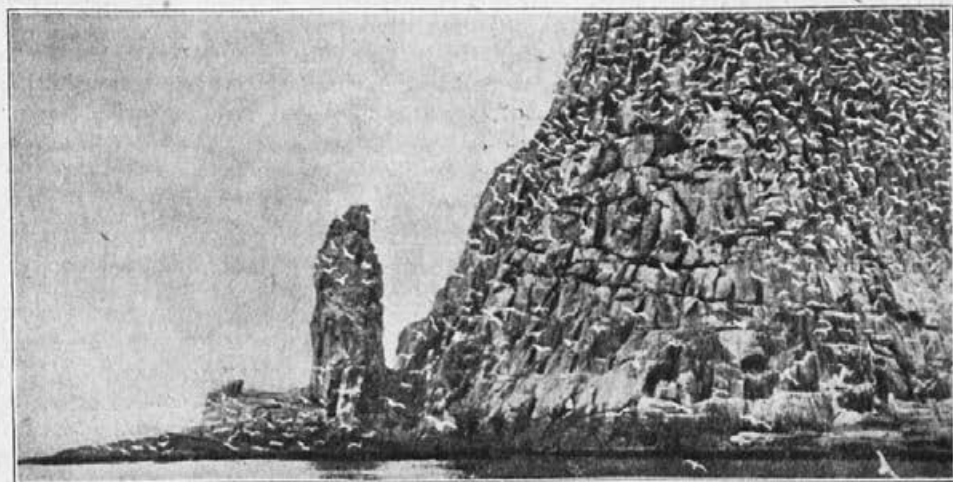
Laponka pred šotorom

mu je to, kar je našemu kmetiču krotka kravica. Nudi mu vse, kar mu je treba za življenje: mleko, sir, meso, kri, kože za izdelovanje obleke, čevljev in šotorov, nadalje rogovje, iz katerega si izdelujejo orodje in orožje. Večina Laponcev še nomadizira, to je seli se iz kraja v kraj za pašo. Le del njih se je pretvoril v poljedelce. Poleti prebivajo v dolinah ob rekah in ob morju, pozimi pa se umaknejo višje v gorske gozdove. Tu si zgrade primitivne kočice in jih od znotraj obdajo s kožami. Kakor hrček sredi svojih zalog pričakuje Laponec dolgo belo polarno zimo. Kljub visokemu snegu ostanejo jeleni več časa na prostem. Poleti so se na travnikih v dolinah dobro zredili, medtem pa jim je narava dala nov topel kožuh. Do jeseni jim namreč zraste gosta in topla dlaka. V hribih, kjer prezimujejo, brskajo po sneženi odeji in si iščejo hrane po grmičevju in mahovju. Kdor ima samo 50 jelenov, je po laponskih pojmih revež. Nam se zdi to nekam čudno. Tak živinorejec se mora pridružiti bogatejšemu sosеду in se vdinjati pri njem kakor hlapec. Drugače so Laponci dobrosrčni ljudje in zelo gostoljubni. Niso pa niti hrabri niti preveč pridni in so zelo nezaupljivi. Zrastejo do 1-60 m visoko. Imajo širok obraz, velika usta, naprej moleče ličnice, majhne podolgovate oči in rjavo kožo. Sicer so pokristjanjeni, vendar so zelo praznoverni. Verujejo v čarovnice, ki skrivajo ogromne zaklade v gorah in ki prodajajo veter norveškim mornarjem. Naj omenim še nekoliko laponskih besed: dober dan — buore bejve, bog daj — ibmel adi, jelen — buoco, kožuh — beska, čevlj — gabmakak, nož — nibe, riba — guole, krava — guöse, drevo — muora, otok — suolo, itd.

Iz Tromsö-a je ladja zavila v smer proti Hammerfestu. Na poti tja smo videli »Ptičji hrib«. To je 753 m visok skalnati hrib na otoku Hjelsmä, ki zelo strmo pada v morje. V razpokah tega stolpičastega hriba gnezdi tisoči galebov in drugih morskih ptic. Ko vozi ladja mimo, prestrašijo ptice s topovskimi strelami in s tuljenjem sirene. Ker so ptice bele, se zdi, kakor da bi frfotale po zraku ogromne snežinke.

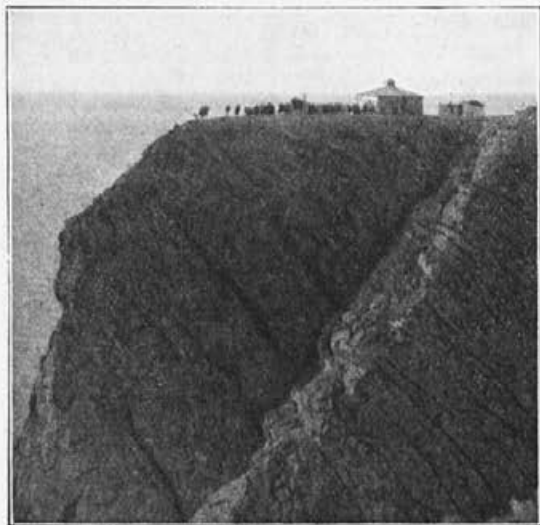

Laponec

Ptičji hrib

Hammerfest je najsevernejše mesto na vsem svetu. Leži namreč na 70° 40' severne širine in šteje le okrog 3600 prebivalcev. Glavni izvozni produkti so tudi tu ribe in kože severnih jelenov, medvedov in morskih tjučenjev. Vse hiše so iz lesa. Povsod prevladuje vonj po ribah. V bližini Hammerfesta na polotoku Fuglhaes je znameniti meridianski steber: bronast globus na granitnem podstavku. Ta spomenik je postavila

Nord-Kap, najsevernejša točka Evrope

geodetsko-astronomska komisija, ki so jo tvorili norveški, švedski in ruski učenjaki, ko je dokončala merjenje meridianskega loka na 25° 20' vzhodne dolžine od Severnega ledenega morja doli do Donave.

Naslednja točka je bil severni rtič ali Nordkap. V zgodnjih jutranjih urah, ko je še ležala gosta megla, smo prispeli na skrajni sever Norveške. Ker je tu zaradi neštetihi čeri plovba zelo nevarna, nismo mogli takoj pristati v Horviken-zalivu. Šele proti 11. uri je sonce razgnalo meglo. Ne daleč pred nami se je dvigal iznad morske površine sloveč nos severnega rtiča. Visok je 307 m. Tvorijo ga skale iz kristalinskih skriljavcev. Po enourni hoji po precej zložni stezi smo prispeli na vrh, kjer se nam je nudil mogočen razgled. Pred nami se je raz-

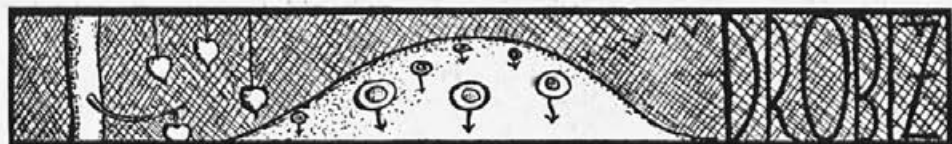
prostiralo širono severno morje, za nami pa neskončna planota brez najmanjšega drevesca. Na vrhu je planinska kočica. Tu dobiš za drag denar okrepčila in razglednice ter različne spominke. Prav na robu moli proti nebu granitni steber, ki ga je postavil kralj Oskar II. kot znak najsevernejše točke Evrope. Prav za prav sedanji severni rtič ni najsevernejša točka celinske Evrope, ker leži na otoku Magerö. Najsevernejši rt je polotok Nordkyn, ki leži kakih 5 dolžinskih stopinj vzhodnejše od sedanjega severnega rtiča. Ker pa je otok Magerö ločen od kontinenta le po ozkem prelivu in ker je Nordkap za celo stopinjo geografske širine severnejše od Nordkyna, smatrajo Nordkap za najsevernejšo točko Evrope.

Proti večeru smo bili že vsi na ladji. Nato pa je »Olivia« krenila na širono ledeno morje tja k našemu poslednjemu cilju, na Spitzberge in na mejo večnega ledu ali kakor je zelo dobro povedal protestantski duhovnik pri pridigi — na mejo življenja in smrti.

ALOJZ GRADNIK:

UGANKA

Priletele brez peroti
 bele ptičke so z nebes
 in posedle so ob poti
 in na polja čez in čez,
 in na smreke in orehe,
 na kozolce in na strehe.
 Ne pojó, ne žvrgolijo,
 kar čepijo in molčijo,
 samo sonca se bojé,
 da jih jutri že ne sne.

KAKO SI VZGOJIMO PSA

Kdor hoče vzgojiti psa in ga naučiti raznih spretnosti, mora poznati njegovo нрав. Človek si lahko izboljša življenje s svojim razumom, z delom in pridnostjo, pes pa je predan svojemu gospodarju na milost in nemilost. On je njegov jetnik. Kljub temu pa ne vidi v gospodarju ječarja, temveč gleda vanj kakor k božanstvu. On ga ljubi, mu je vdan ali pa se ga boji. Njegova vdanost se ravna po izkušnjah. Pes si zapomni vse. Če si je kdaj priščipnil tačke ob vratih, ki so le priprta, ne bo skušal nikdar več smukniti skozi priprta vrata. Znano je, da pes ne mara kozarcev. Gotovo je vsak že s prevrnjenim kozarcem imel slabe izkušnje. Ali se mu je nenadoma izlila tekočina na gobček, ali pa je bil kaznovan, če je kozarec razbil. Pes tudi ne pozabi storjene mu krivice. Pravičnost nam vrača z nagnjenjem, hvaležnostjo in zvestobo.

„Sedi“

potrpljenjem. Vsak pes je častihlepen. Najbolj ga veseli, če more svojemu gospodarju s čimerkoli ustreči. Težkoče njegove vzgoje so v tem, da mu je treba dopovedati, kaj sme in česa ne sme storiti. Kazni ga naredo le plašnega in zakrknjenega. Mnogo boljše je pohvala, če se mu kaj posreči. Pes si vse prav dobro zapomni in je zelo ponosen, če ga pohvalimo ali pobožamo ali ga celo s čim nagradimo. Če ga pa kaznujemo s tepenjem, obupa sam nad sabo in se stisne v svoj kot, največkrat ne vedoč, zakaj je tepen. Če že mora biti kaznovan, kaznujmo ga takoj po kaznivem dejanju, da bo vedel zakaj. Ali nikoli ga ne tepimo z roko. Gospodarjevo roko mora pes poznati le kot izraz dobrote in ljubezni. Najslabše pa je psa poklicati najprej k sebi in ga nato tepsti. Tak pes bo na vsak klic prišel trepetajoč in plazeč se po tleh, pa če ga še tako ljubeznivo pokli-

Slavni prirodoznanec Brehm pravi: »Pse dobro vzgojiti znajo le dobri ljudje. Pes je zrcalna podoba svojega gospodarja. Čim prijaznejše in ljubeznivejše se z njim bavimo, tem razumljivejši bo postajal.« Če je pes popadljiv, je navadno gospodar kriv. Vzgojevalci živali so že davno spoznali, da se pes najhitreje priuči raznim spretnostim z dobroto, ljubeznijo in

„Lezi“

čemo. Psa, ki ga moramo kaznovati, si moramo sami poiskati, pa četudi se je skrnil daleč pod posteljo.

Pri vzgojevanju moramo biti mirni in stvarni. Z vpitjem ne opravimo ničesar. Če neprestano vpujemo nad psom, postane neubogljiv in otopi kakor konj, ki ga neprestano vlečemo za uzde. Če psa neprestano brez vzroka kličemo, se naveliča in sploh več ne uboga na klic. Česar pes ne sme storiti, tega mu ne smemo nikdar dovoliti. Če mu le enkrat odpuščimo, je pokvarjen. Najtežje je psa naučiti čistoče. Tega se mora pes že v mladosti naučiti. Če se tega ne nauči, je ponajvečkrat sam gospodar kriv. Prav mladega psa moramo vsaki dve uri peljati pred vrata. Delati moramo z njim kakor z dojenčkom. Istotako moramo skrbeti pol ure po jedi in tik preden se zvečer uleže na svoje ležišče, da se nekoliko zunaj izleta. Najbolje je, da ga hitro dvignemo (ali ne za kožo za vratom, temveč z obema rokama preko prsi) in ga odnesemo ven, drugače se nezgoda lahko zgodi že v veži. Šele

„Prinesi“

kasneje, ko doraste, vzdrži pes delj časa. Ponoči naj mlad kužek spi vedno na gorkem ležišču, ker se zelo rad prehladi. Če se mlad pes ponesnaži, ne tepimo ga. Okregajmo ga s »pfuj!«. To si bo polagoma zapomnil. Nadarjen pes se bo kmalu naučil praskati po vratih, ko bo želel iti na prosto, posebno če ga bomo nato vedno pohvalili ali celo nagradili s kako jedjo. Pred četrtem mesecem starosti se le malokateri pes nauči čistoče. Tudi star pes ima kakšenkrat trebušne bolečine. Ne tepimo ga tedaj. Njegov proseči pogled in njegova dvignjena tačka nas prosijo odpuščanja. Odpuščimo mu in dajmo mu zdravil.

Prijatelji s počitnic

NE POČENE PARE NISI VREDEN

Marsikateri nepridiprav mora v zavesti svoje resnične malovrednosti mirno požreti zgoraj omenjeno psovko, pa še pritožiti se ne more. Resnici na ljubo pa bodi povedano, da delamo s to, precej zaničljivo opazko, krivico celo največjemu ciganu. Res je namreč, da znaša vrednost človeškega telesa v odrasli dobi, pa bodisi največjega poštenjaka, bodisi najgršega nepridiprava povprečno 35—45 Din.

Neki angleški znanstvenik je namreč dokazal, da predočujejo snovi, ki sestavljajo truplo 70 kg težkega človeka, dejansko vrednost 45 Din, lažjega človeka seveda primerno manj.

Skoraj neverjetno se nam zdi in neprijetno nas dirne, da smo tako malo vredni, a žal je vendar le res.

Glavno sestavino človeškega trupla tvori voda in ta znaša pri zgoraj omenjeni teži celih 45 litrov, torej v teži 45 kg. Voda in zrak sta, kakor navadno rečemo, zastoj. Celih 45 kg je torej brez vrednosti! Ostane le še 25 kg, ki pridejo v poštev, a še od teh 25 kg odpade precej kilogramov kot sestavine brez vrednosti.

Iz masti, ki jo vsebuje človeško truplo, napravilo bi se 7 kosov mila, z ogljikom napolnilo 9000 svinčnikov, iz fosforja naredilo 2200 vžigalic, iz železa pa le srednje velik žrebelj. Poleg omenjenih snovi dobili bi še apna, s katerim bi se mogel pobeliti majhen pasji hlevček in žvepla za obeljenje (očiščenje) ene košare.

Res, malo vredni smo, kajti vse omenjene snovi se nahajajo v velikih množinah v naravi in imajo vsled tega v resnici le tisto ceno, kar stane njihovo pridelovanje, oziroma pridobivanje.

Malenkostno vrednost predočujejo sestavine našega telesa, a tembolj se moramo čuditi, da je umela mamka narava sestaviti iz teh borih snovi najdovršenejši stroj, človeško truplo, kakor ga v tej dovršenosti ne bi mogel nikdar sestaviti največji duševni velikan.

D. V.

KONJSKA SILA

Večkrat slišimo, koliko konjskih sil ima motor, ki žene avto. Kadar kdo kupuje kak motor, mora vedno povedati, za koliko konjskih sil ga hoče imeti. Konjsko silo zaznamujemo navadno kratko HP, pri nas bi razumeli, če bi jo pisali KS. Kaj je konjska sila? Je to sila, ki vzdigne 75 kg v eni sekundi 1 meter visoko. Prvi jo je dobil James Watt, ki je znašel parni stroj. Kako pa? Prišel je k Wattu pivovarnar iz Angleške in naročil parni stroj. Pivovarnar je nameraval uporabiti parni stroj namesto konja, ki je do tedaj črpal vodo iz vodnjaka, približno tako, kakor se ponekod pri nas uporablja konj pri mlatilnicah. Zelel je pa, da mu stroj opravi vsaj tisto delo, kakor ga je opravljal konj. Watt je bil zadovoljen. Tovarnarju je bilo seveda veliko na tem, da dobi za domenjen denar stroj, ki bo čim več dela opravil. Pa je zato vzel najmočnejšega konja, ga gonil in bičal osem ur neprenehoma tako, da je konj opravil delo, ki ga je največ zmoget. Seveda je bila tista sila veliko čez njegove normalne moči. Konj je načrpal v osmih urah toliko vode, da je — v poštev moramo vzeti tudi globočino vodnjaka — opravil isto delo, kakor če bi v osmih urah potegnili v vsaki sekundi 70 kg en meter visoko. (Izračunaj skupno težo, ki jo je ta konj dvignil v osmih urah neprestanega dela.) Pivovarnar je sedaj zahteval od Watta, da mu napravi stroj, ki bo opravil vsaj isto delo kakor njegov konj. Watt pa je še povečal mero na 75 kg v eni sekundi 1 m visoko. Od takrat se imenuje taka sila »konjska sila«.

O MLEKU

Mleko je zelo redilno. Ako pa ga uživamo nezavretega, se lahko nalezemo bolezen. Kakor je splošno znano, so tudi v mleku bacili, ki povzročajo jetiko. Zaradi tega je najbolje, da pijemo redno le zavreto mleko, ker vročina nad 60° zamori vse bolezenske kali.

IV.

 SO POGASILI. SO IN ŠLI
ISKAT DRUGO . NA SO OSTALE LE ,
 IN . NISO HOTELE ITI Z . PREVEČ SO SE
BILE USTRAŠILE . URNO SO STOPILE PO
NAVZDOL. PRIŠLE SO DO ^{I. NAD.} STROPJE. TU SO LEPA . TU
STA DVE . ENA JE NA PODBOJIH. TA KAŽE S
NA . NA PA JE DRUGA , KI NOSI NAPIS:
^{ZOBO.}
ZDRAVNIK. „AHA“, REČE . „SEM PRIHAJAJO ,
 IN , KI NE SKRBE ZA SVOJE ! TAKI
 SO NESNAŽNI. STOPIMO NOTER!“ ALI, JOJI
IZPOD PRILOMASTI ČUDEN . ZALETI SE V
IN JO PREKUCNE PO . DEBELA VPIJE JEZNO:

„RAZBOJNIK!“ PA STOKA: „JOJ, PREJOJ!“ RADO-
VEDNA GA GLEDA IN VPRAŠA: „KDO PA SI?“ „ZOBNI
BACIL SEM“, ODGOVORI . „MOJ DOM JE BIL V
MALEGA , KI SI NIKOLI NI UMIVAL S ,
PA SEM PREVEČ GRIZEL PO . DEČKU JE OTEKLO,
PA JE ŠEL K . TA PA ME JE ZAČEL PREGANJATI S
, STISKATI S , DA SEM KOMAJ UŠEL. JOJ MENI!“
IN JE ODŠEL ŠEPAJE PO , SKOZI VEŽNA
 NA , DA TAM NAJDE KAKEGA ALI
, KI NE SKRBI ZA SVOJE . PRESTRAŠENE ,
 IN PA SO DEJALE: „TA JE NEVARNA. TU
PREŽI NA NAS. BEŽIMO!“ IN SO STEKLE PO
NAVZDOL, POISKALE SKRITA IN SE SPLAZILE NA
VELIK .

(Se nadaljuje.)

NAPUH

Nekoč je lev potreboval lovskega trobentača. Najel je osla. Ta mu je na lovu trobil. Pa srečata nekega dne drugega osla. »Pozdravljen, brat!« reče le-ta oslu-trobentaču. »Nesramnež!« se osel-trobentač razjezi. »Zakaj?« odgovori drugi osel. »Ali misliš, da si kaj več ko osel, ker hodiš z levom?«

MOJA PUNČKA LOLA

Štorklja, ki nosi porcelanaste otroke, jo je prinesla v veliko izložbo trgovine v sončni Gorici. Gotovo jo je morala iti daleč iskat, kajti punčka je bila prekrasna. Imela je črne laske in sinje oči, kot jasno goriško nebo, rdečo svilen oblekco in lakaste čeveljčke. Mesec dni sem jo hodila občudovat pred izložbo. Oh, da bi bila punčka moja. Potem pa se mi je želja uresničila — mama mi je kupila punčko.

Takoj, ko sem jo prinesla domov, sva jo s sestrico krstili. Polili sva ji glavico z vodo, ji natresli nekaj soli na obraz in jo imenovali Lolo.

Moja pridna, mala Lola! Če sem jo položila k sebi v posteljo, je vselej takoj zaprla oči in zaspala. Če sem jo dvignila, se je pa zopet takoj zbudila in me smehljaje gledala. Klicala me je le, če sem jo poščegetala po trebuščku. Če bi bile vse punčke tako pridne in ubogljive, kot so porcelanaste punčke, bi bile mame lahko zelo srečne — mi je večkrat rekla mama in kupila moji Loli še lep voziček z rdečimi zastori.

Vsak dan sem jo vozila na sprehod v mestni park. Oh, to je bilo lepo, lepo, da lepše ni moglo biti.

Tedaj pa je prišlo menadoma, odkod in zakaj, nisem vedela in še manj razumela.

Neko dopoldne je pribrenčal aeroplan, ki je letel tako nizko, da so se mogle razbrati črke in številke na njegovih krilih.

— Italijanski je — so s strahom ugotovili ljudje.

Drugi dan jih je priletelo več in eden je celo vrigel bombo. V nepopisni grozi si celo iz hiš nismo več upali.

Mama je kupila pri trgovcu prazne zaboje in začela vanje zlagati naše stvari.

— Zakaj? — sem jo vprašala.

— Zato, ker moramo bežati. V Gorico bodo prišli Italijani in jo vso porušili.

Umolknila sem in se zamislila. Že sama misel, da bomo morali iz Gorice, mi je bila težka. Tako sem se udomačila v tem lepem, sončnem kraju. Nisem mogla razumeti, zakaj jo hočejo Italijani porušiti in sem vprašala mamo:

— Pa zakaj bodo Italijani porušili Gorico, ki je tako lepa?

— Ker so zlobni, zato.

Ko sem pozneje stopila na balkon, se mi je z nasprotnega škodoželjno smejal Francesco, mal Italijanček. S Franceskom že dolgo nisva bila prijatelja. Nekoč sem imela na balkonu obešen lep, rdeč balonček, Francesco je pa vzel svojo malo puško in mi ga prestrelil. Mnogo sem jokala takrat in najino prijateljstvo s Franceskom je bilo za vselej končano. Sedaj se mi je kar sama dvignila roka, stisnjena v pest, in pogrozila sem Francesku:

— Francesco, ti grdi Italijan!

Ne vem, če me je razumel, kakor tudi jaz nisem razumela njega, ko je prav tako dvignil roko in mi grozil italijansko.

— Jutri se odpeljemo v Ljubljano — mi je rekla mama, ko je pospravljala zadnje stvari.

— Jutri že? Pa moja Lolica in voziček, kako bom pa to vzela na vlak?

— Lolico in voziček boš morala pustiti tu, saj njej ne bodo Italijani nič storili. Ko pa Italijani odidejo, se vrnemo. Na vlak vozička in punčke ne moreš jemati, velika gneča bo.

Srce me je zbolelo, zajokala sem.

Drugi dan je prišlo težko slovo. Voziček sem zapeljala v najtemnejše kot sobe. Soba je bila sedaj, ko je bila prazna, tako nepopisno žalostna. Potem sem Lolico zadnjič objela in poljubila. Položila sem jo v voziček in jo pokrila, da bi ne videla mojega odhoda.

— Lolica predraga, zbogom in na svidenje!

Vroč solze so mi zastirale pogled.

Na ulici je bilo polno ljudi. Vsi so hiteli sklonjeni in težko obloženi na postajo. In vsi so imeli solze v očeh . . .

Vlak je bil natlačeno poln. Meni je kar sapa pohajala od gneče. In še vedno so se ljudje vlivali vanj.

Končno je zapiskalo. Vlak se je premaknil.

— Zbogom, Gorica! — je zaihtela velika, močna žena pred menoj, ki je držala malega dečka v naročju.

— Zbogom, Gorica! — sem ponovila za njo in tiho pristavila: Zbogom, zlata Lolica! . . .

Bili smo v Ljubljani in časopisi so pisali vsak dan, kako Italijani pustošijo v lepi Gorici, kako teptajo lepe vrtove in rušijo hiše, celo Mariji svetogorski so zažgali božji hram in jo pregnali.

Jaz pa sem še vedno upala in mnogokrat izpraševala mamo:

— Mama, kdaj odidejo Italijani in se vrnemo v Gorico?

Slednjič pa mi je le morala priznati:

— Italijani ne bodo več zapustili Gorice. Gorica je sedaj italijanska, mi ne smemo nič več tja.

— Francesco pa sme?

— Seveda, ker je Italijan, mi pa mismo Italijani.

— Pa moja Lolica? Lolica vendar ni italijanska — sem zaihtela.

— Bog ve, kje je že tvoja Lolica, ko so skoro vse hiše porušene. Potolaži se, kupila ti bom drugo Lolico, ki bo večja in lepša.

Mamina obljuba me je sicer nekoliko potolažila, a ne popolnoma. Svoje tepe, pridne Lolice nisem mogla kar tako pozabiti.

Na vrtu sem na svoji gredici zasadila lepe marjetice. Med nje sem vtaknila v zemljo palico, na kateri je bila deščica in kjer sem z mamino pomočjo napisala:

V večer spomin na mojo Lolico, ki je bila najlepša in najpridnejša punčka in so jo v Gorici ubili italijanski vojaki. Njena žalostna mama.

Vse leto sem zalivala marjetice in točila solze ob žalostnih spominih. V jeseni pa so marjetice zvenele in kmalu je zapadel sneg.

MLADINA PIŠE

PRVI SNEG.

Ob pogledu na prve snežinke smo se razveselili. Ali naše veselje ni trajalo dolgo. Sedaj je tako blato, da smo vsi oškropljeni, če švigne mimo nas avto. Sla sem po mah, ker sem bila v skrbeh, da zapade visok sneg in ne bom mogla do njega. Zalostno minevajo zimski dnevi.

Pridi, pridi, zima bela,
da srca bodo nam vesela,
Zamahni z močno ti roko,
da sneg pobelil bo goro.
Potem pa sanke naše izpod streh,
da spet oživel naš bo breg.

Čopič špelca,
Smartno pod Šmarno goro.

DRAGI »NAS ROD«!

Pisala ti nisem še nič. Zato ti bom pa sedaj napisala par vrstic. Krizo pri nas zelo občutimo. Pa kakor se mi zdi, je bila kriza tudi v nebesih. Sveti Miklavž je prinašal le bolj slabe darove, a zadovoljni smo lahko, da nam je take prinesel. Doma sem iz Zirovnice. Je zelo prijetna vasica. Tukaj se je rodil tudi učenjak Matija Čop in mati pesnika Franca Prešerna. V šolo hodim na Breznico, ki je tudi zelo prijazna vasica. V bližini šole je cerkev. V vasi Zirovnici je tudi majhna cerkvičica. Moj rojstni kraj pa je Maribor.

Anica Štren.

NOVICE.

Dne 13. nov. t. l. smo imeli v naši občini sadno razstavo. Ljudje so prinesli še precej sadja. Naša razstava je imela ta namen, da ljudje spoznajo pravilna imena sadja. Bila so večinoma sama jabolka. Prišel je tudi neki pomolog, da nam je povedal sadna imena. — Pri nas imamo tudi gasilno dru-

štvo, ki pa ne deluje in ne napreduje. Nimate brizgalne in ne gasilske opreme. — Do sedaj smo še imeli precej lepo vreme. Sedaj napravljamo drva za zimo. Poljske pridelke smo že pospravili.

Radoslav Wicher,
St. Janž pri Velenju.

DOMOVINA, BODI ZDRAVA!

Domovina, bodi zdrava
od Balkana do Triglava!
Gálebi nad našim morjem
v soncu krožijo svobodnem.

Naj sovrag le zlobo kuje
in načrte črne snuje!
On bi nam rad Jadran vzel,
naše zemlje rad imel.

Domovina, bodi zdrava
od Balkana do Triglava!
Gálebi nad našim morjem
v soncu krožijo svobodnem.

Hreščak Vladimira,
Učiteljska šola v Ljubljani.

DRAGI »NAS ROD«!

Danes Ti pišem prvič, in sicer nadaljujem pesemco Antonije Pečolar pri Slovenjgradu takole:

Ko sem vrstice Antonije Pečolar prebrala, sem kar cele noči od klobasic sanjala. Tako so se mi sline cedile in očko s sestricami smo preprosile, da nam je prošnjo uslišal in klavca Matevža poklical.

Zjutraj Matevžek je prikobacal ter nam je prašička zaklal. Naredil je mnogo klobasic, da smo sestrice vse mastnih lic.

Ferm Zora,
viš. nar. šola, Boh. Bistrica.

PRVI SNEG.

Prvi sneg!
Zima, zima
v gozdu kima,
bel je sneg.

Joj, gorje!
Škrite zanjke!
Naše sanke...
odlete.

Naš je dan!
Snežno kepo
kakor repo
stisnem v dlan.

Sanke tri,
smo hiteli
v snežec beli...
teče kri.

Mladi zbor,
brž po sanke,
stare znanke!
Le navzgor!

To ni nič!
Mar bi jokal?
Kaj bi stokal
mlad fantič!

Ule Janko,
IV. razr. v Zagorju ob Savi.

PRI STRICU V SLAVONIJI.

Bila sem v Slavoniji. To je bila zelo dolga vožnja iz Poljčan. Pa kmalu sem pozabila na utrujenost. Videla sem mnogo štokelj v gnezdih na slamnatih strehah in ko so letale v zraku. V tem času je bila tam sv. birma. Vide'a sem gospoda nadškofa iz Zagreba. Poljubila sem škofovski prstan in tudi izprašana sem bila. Seveda nisem vsega razumela, ker še ne znam hrvaško. Dobila sem lepo podobico. Pri sv. birmi so bili tudi stari ljudje, kar se mi je zelo čudno zdelo. Lepo sem se imela pri stricu v Slavoniji. V počitnicah pojdem spet k njemu.

Jana Malnar
v Poljčanah.

LJUBI »NAS ROD«,

ko bi Ti vedel, kako se sankajo mladi lahkoživčki tudi v Verdu; seveda če je le dovolj snega in primerno razvožena cesta. Ob nedeljah popoldan se zbere več sankočev ter gredo prav do postaje. Do vrha hodijo približno pol ure, nazaj pa kar bliskovito švigajo sani po velikih ovinkih.

Hop, ho-o-op, ho-o-op se čuje iz daljave krik in že švignejo sani mimo drugega ovinka. Tako se vozijo po vrsti drug za drugim. Če pa so sanke velike, se peljejo na njih štirje, pet ali celo šest veselih sankočev. Če pa nastane nesreča, da dva vozača trčita, kaj pa je potem, si pa ljubi »Rod« lahko sam misliš.

Lojzek Zitko
iz Verda pri Vrhniki.

LJUBI »NAS ROD«!

Dragi »Náš rod«!
Kako se Te razveselim,
ko Te zopet v roke dobim.
Tako si mi Ti všeč,
kot naši mucki topla peč.
Tudi jaz prav tako,
ko Te dobim,
na peč grem sedet,
da z mucko skupaj sva spet.
Ko čitam Te na glas,
mi mucika gode bas.
Mamica pa se nama smeji:
»Obe sta veliki trapici mi!«

Piškur Justina,
V. r., Trebnje na Dolenjskem.

VPLIV MRAZA NA RASTLINE.

Mraz našim rastlinam po eni strani škoduje, po drugi pa koristi.

Po mestih imajo tople grede, a mi, ki jih nimamo, shranjujemo svoje pridelke v kleti, nekaj pa jih zakopljemo. Če bi mi te pridelke, ki jih hranimo v kletih in pa v zemlji, pustili zunaj, bi jih mraz uničil.

Kakor človek, tako tudi vsaka rastlina ne more vedno delati. Pri tem pa zopet pokaže slana svojo korist. Letos je ponekod drevje zelo dobro obrodilo in če bi bilo letos n. pr. do decembra toplo, bi sedaj drevje zopet začelo poganjati in sčasoma bi se razcveto. Pozneje bi cvetje zmrznilo, ko bi pritisnil mraz. Zato pa je tudi potrebno, da začne že jeseni pritiskati mraz. Mraz prisili rastline, da pozimi nekako spijo zimsko spanje.

Tudi ozimina bi zmrznila, če je ne bi pozimi pokrival sneg. Trto varujejo spomlad tako, da kurijo po vinogradih. Pri kurjenju se morajo ravnati po vetru. Trte ne obvaruje toplota, ki jo daje ogenj od sebe, ampak dim. Dim sede na trto. Kadar pa hoče mraz pritisniti na trto, ne more, ker je vmes dim. Mlado drevje obvarujemo mraza tako, da ga ovijemo s slamo.

Iz vsega torej sklepamo, da je mraz škodljiv, pa tudi koristen.

Alojzija Rozman,
pri Sv. Miklavžu pri Ormožu.

KAKO SO SEZIDALI CERKEV SV. MIKLAJZA NA GORJANCIH.

Na lepem vrhu Gorjancev so živeli ljudje, katere so pozneje pregnali Turki. Prav v tistem času pa se je naselil tam tudi vrag, ki je vedno nadlegoval ljudi.

Ob času žetve je zaklical vrag: »Začnite z žetvijo, ker potem bo dež!« Ljudje so začeli žeti — ko so pa poželi in imeli še vse na njivi, se je vtil dež, včasih tudi toča, ki je kmetom uničila ves pridelek. Ko pa so kosili travo in imeli isto v kupih, je zaklical vrag: »Raztresite in sušite, ker potem bo dež!« Ljudje so hiteli z delom in ko je bilo vse suho, so hoteli odpeljati domov, pa se je vtil dež, ki je lil kot iz škafa toliko časa, dokler ni vse segnilo.

Kmetje so vsi obupani iskali pomoči, a vse zaman. Zatekali so se k molitvi, a tudi to jih ni rešilo velikega zla. Nekoč pa so poklicali duhovnike na Gorjance, češ, naj preženo vraga. Tedaj je zaklical vrag: »Le eden bi me lahko pregnal, pa tudi ta ima mali greh na vesti. Ko je hodil še v ljudsko šolo, je vzel nekoč doma svoji materi iz košare jajce. Da ni storil tega, bi me lahko pregnal. Rečem pa vam, prišel bo nekdo, ki bo prvič spregovoril in jaz se mu bom umaknil.«

Ljudje so zopet premišljevali, kaj naj store in končno so se odločili, da sezidajo cerkev. Ko pa je v tej cerkvi prvič zazvonilo, se je stresla zemlja in vrag je zapustil Gorjance. Od tega časa so imeli ljudje mir pred vragom in so živeli srečno, dokler jih ni pregnal grozni Turek. To cerkev so posvetili sv. Miklavžu, kamor hodi vsako leto na stotine turistov.

Vovk Marjan,
Mokronog.

KAKO SO IZGINILI ŠKRATI?

Zelo daleč, ne vem že kje, je bil temen gozd. V njem je imel divji mož svoj dom. V sosednjem gozdu pa je imel svoj grad kralj škrtov. Ta kralj je bil zelo hudoben in je zelo mučil uboge živali. Nekega dne, ko si je divji mož iskal živeža, plane iz gozda dvajset škrtov. Kot besni se vržejo nanj, ga zvežejo in odpeljejo v grad. Tam so ga vrgli v ječo. Dobival je le pičlo hrano. Nekoč je videl, da gredo zjutraj skoraj vsi na lov. Takoj, ko so zjutraj škrti odšli, je zabodel vratarja in pobegnil. Na domu je našel živali, ki so ga rjoveč pričakovale, pa ko so ga zagledale, so takoj utihle. Divji mož jim je skrivnostno namignil in šli so, da pobijejo škrate. Ko pridejo do grada, je še vedno ležal zabodeni vratar pred vrati. Kar pa jih je najbolj veselilo — vrata so bila odprta. Zveri so rjoveč navalile v vežo. Tedaj pa jim priderejo nasproti škrti, ki so se že vrnili z lova. Začelo se je klanje, a je kmalu ponehalo. Na tleh so ležali vsi škrti pa tudi nekaj živali. Kralja so našli v njegovi sobi. Divji mož ga je vrgel zverem, ki so ga odnesle v gozd... Iz gozda je zadonel smrten krik — kralj škrtov je izdihnil. Ko je vzšel mesec nad gorami divjega moža, se je medlo nasmehnil. Nato pa je mirno sijal na ostanke hudobnega kralja. Po gozdu je padala senca orjaka, ki je šel mimo. Divji mož je opravil svoje.

Pozdrav vsem naročnikom!

Franc Potočnik,
Sv. Pavel pri Preboldu.

IZ ZIVLJENJA PREKMURCEV.

Vraže.

Naši kraji ob Muri imajo svoje čare, ki opajajo človeka. Ko se vrača kmet zvečer domov, čuti, kako je majhen in sam sebi prepuščen sredi te široke ravnine, ki se razprostira pred njim: določni obrisi hribov, ginejo, lene meglice dobivajo čudne oblike, gozd drhti, topol šumi... Samo mesec se od časa do časa zasmee v pokrajino, da jo napravi še bolj skrivnostno. Naš kmet pa ugiha: za vsak pojav najde vzrok, za vsako delo pomoč.

1. Kako pomagajo svetniki.

Na sv. Andraša dan se posti. Pojesti smeš samo tri pšenična zrna. Potem pojdi v cerkev in po kolenih trikrat okoli oltarja. Ako vse to točno izvršiš, boš to noč sanjala, kdo bo tvoj mož. Če ga pa v sanjah ne spoznaš, ga boš naslednje jutro prvega srečala.

Če je fant radoveden, katera bo njegova žena, mora na Andraševo pojesti 3 pšenična zrna in se ves dan postiti. Na sv. noč po polnočnici mora iti kleče trikrat okoli cerkve in ko gre tretjič, sreča svojo bodočo ženo.

Na god sv. Stefana mučenika vstane vsa družina ob dveh zjutraj ter opravi hišna dela. Potem prinese eden v kuhinjo vedro sveže vode in vanjo vržejo rdeče jabolko. S to vodo se vsi umijejo, da bodo čvrsti in zdravi. Umivajo se v »krničkah«, to so lesene skledke iz vrbovega lesa, ki jih delajo moški pozimi.

2. Carobna moč živali.

Če vrana kriči nad teboj, prerokuje nesrečo, zato stori tako: najprej trikrat pljni, potem pa reci: »Bog ne daj večje nesreče, kot je tvoja glava«, ali pa reci: »Bog ne daj nobene nesreče«, ali pa: »Božja vrana, Bog ti daj pšenično vlat, nam pa slišati dober glas!« S tem zagovorom odvrneš nesrečo, ki ti jo je oznanjala vrana.

Če pohodiš pajka, se ti izbriše 7 smrtnih grehov, ker se je pajek norčeval iz Matere božje, češ, da zna on lepše prestiti nego Marija.

3. Moč rastlin.

Bradavice odpraviš na lahek način. Vzemi tri rumene fižole, z njimi podrgaj po bradavicah, potem nesi te fižole k sosedovim, kjer pečejo kruh, da jih nekdo tuji vrže v peč. Bradavičasti pa ne sme slišati, kako v peči pokajo, sicer mu nič ne pomaga.

Na pustni torek, pred sončnim vzhodom, kuhajo gospodinjne »küljnje«; ko jih gospodar jé, hodi po ogradu (sadovnjaku). Če ga kdo vpraša, kaj jé, odgovori: »Krté jem!« Zato, da ne bo na travniku krtin. Tako v Crensovcih. V Trnju pa se sprašujeta dva: eden hodi po ogradu in »küljnje« jé, drugi pa maha z rokami kakor bi kosil. Kosec: »Kaj ješ?« Gospodar: »Krté jem!« Gospodar: »Kaj delaš?« Kosec: »Krté kosim!« Sprašujeta se tako dolgo, da gospodar svoje »küljnje« poje.

Mast, ki je bila na »küljnih«, se mora spraviti v še nerabljen lonec in jo na Blažovo odnesti v cerkev na oltar, da nihče ne vidi, in to mast duhovnik nevede blagoslovi. Ta mast je zdravilna, z njo mažejo boleče grlo in pa püte (otekle vratne žleze).

4. Moč »comprnic«.

Zena, comprnica, ima dolgo lojeno svečo; ako jo pri kateri hiši skrije, pa jo dotični najdejo, je vsa hiša zacoprana.

Comprnica ima »vože« — vrv; ako ona doma za vrv vleče in na določeno kravo misli, bo mleko dotične krave imelo mnogo smetane.

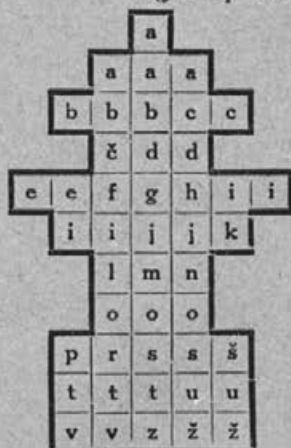
Ako pride po »Zdravi Mariji« krastača iz hleva, jo prebodi z vilami v tla; ako je do jutra izginila, je to bila »comprnica«.

Če hočeš, da čarovnice odženeš in ne bodo imele več moči v tvoji hiši, pokaj na veliki četrtrek z bičem okoli hiše, na predvečer sv. Jurija pa vtakni v vrata in okna — pri hiši in pri hlevu — cvetočih vejic, pomagalo bo.

Iz »Zbirke narodnih običajev in vraž« (»Po naših krajih ob Muri«). Zbirajo učenci in učenke mešč. šole v Dolnji Lendavi.

REBUS

(Josip Štravs v Zalcu.)

Soglasnik.

Vzklík.

Morilec živali.

Rimski cesar.

Glavno mesto neke banovine.

Mesto v Dravski banovini.

Število od 1 do 1000.

Ki se rabi za seno nalagati.

V katero se shranjuje posoda.

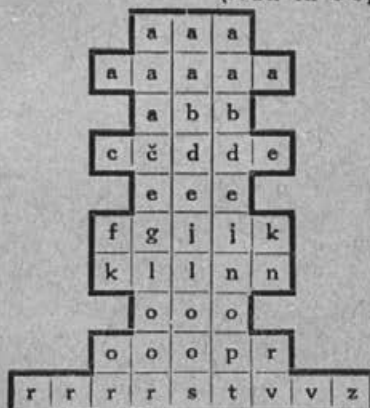
Bruha iz skal.

Moško krstno ime.

Po sredi navzdol ime.

REBUS

(Ivan in Pepca Platzer.)

Poglavar družine.

Poljsko orodje.

Zuželka.

Mesto ob Vrbasu.

Zver.

Pokrajina v Libiji (sev. Afrika).

Reka v Savski banovini.

Otok v Kvarneru.

Mesto v Boki Kotorski.

Mesto ob Dravi.

Po sredi navzdol se čita pregovor.

Klišaje, eno- ali večbarvne za časopise,
knjige, razglednice itd. izdeluje

JUGOGRAFIKA, klišarna

Ljubljana, Sv. Petra nasip 23.

UMETNIŠKI ZAVOD ZA LITOGRAFIJO

ČEMAŽAR JOSIP

LJUBLJANA, IGRIŠKA ULICA 6

izvršuje vse litografska dela v najokusnejši izdelavi

V 24 urah

barva, plisira in kemično čisti obleke, klobuke itd. Škrobi in svetlolika srajce, ovratnike, zapestnice itd. — Pere, suši, monga in lika domače perilo

tovarna **JOS. REICH, Ljubljana**

Prednosti naše obutve

Praktično — udobno — elegantno in poceni obuvanje

DIN
59

Vrsta 1815-03

Okusni salonski čevljički iz finega baržuna ali satena. Neobhodno potrebni v garderobi vsake praktične dame.

DIN
69

Vrsta 1845-01

V naših snežkah lahko nosite tudi sredi zime lahke, udobne in elegantne čevljičke iz satena ali baržuna. Oba para skupaj Vas staneta le Din 128.—.

DIN
59

Vrsta 1345-03

Udoben čevljiček iz satena ali baržuna. V naših snežkah za Din 69.— se lahko nosijo tudi sredi zime.

DIN
99

Vrsta 9805-07

Ta čevljiček iz finega laka bo dal Vaši nožici lepo linijo in posebno eleganco. Neobhodno potreben za ples in družbo.

Oblika — material — izdelava in cena — to so odlike naše obutve.

Ti čevljički ne smejo manjkati v Vaši garderobi. — Obiščite nas.

Ženske nogavice: močne maco Din 9.—, debele volnene Din 12.—, fine flor Din 15.—, najfinejše flor Din 19.—, svilene Din 29.—, tople volnene Din 29.—

Bata